

**Vilniaus universiteto Teisės fakulteto
Privatinės teisės katedra**

Donato Balčiūno
II kurso, Europos Sąjungos verslo teisės studijų studento

Magistro darbas

**Įmonių įsisteigimo laisvės įgyvendinimas perkeliant registruotą įmonės adresą ES:
iššūkiai ir perspektyvos**

**Implementation of Freedom of Establishment by Transferring Registered Company
Address in the EU: Challenges and Perspectives**

Vadovas: partnerystės doc. Gintautas Bartkus

Recenzentė: doc. dr. Lina Mikalonienė

Vilnius
2021

ANOTACIJA

Šiame magistro darbe yra analizuojami įmonės registruotos buveinės perkėlimo iššūkiai Europos Sąjungoje, kylantis dėl nacionalinių teisės aktų divergencijos, Europos Sąjungos teisinių instrumentų trūkumo bei Europos Sąjungos Teisingumo teismo praktikos nevienodumo. Taip pat šiame darbe yra analizuojamos perspektyvos, kurios apima Direktyvos 2019/2121 nuostatas, įmonių mobilumo galimybes po *Brexit* ir virtualios buveinės perspektyvas, perkeltiant įmonės registruotą buveinę iš vienos Europos Sąjungos valstybės narės į kitą.

Pagrindiniai žodžiai: įmonės registruota buveinė, tarpvalstybinis perkėlimas, įsisteigimo laisvė, *Brexit*, virtuali buveinė.

ANNOTATION

This Master's thesis analyzes the challenges of transferring a company's registered office in the European Union due to the divergence of national legislation, the lack of legal instruments of the European Union and the inequality of the case law of the Court of Justice of the European Union. This thesis also analyzes the perspectives, which include the provisions of Directive 2019/2121, the possibilities for company's mobility after *Brexit* and the perspectives of transferring a company's registered office from one European Union Member State to another.

Keywords: company's registered seat, cross-border transfer, freedom of establishment, *Brexit*, virtual seat.

TURINYS

ĮVADAS	2
1. IŠŠŪKIAI KYLANTIS PERKELIANT ĮMONĖS REGISTRUOTOS BUVEINĖS ADRESĄ EUROPOS SĄJUNGOJE	8
1.1. Nacionalinių teisės aktų divergencija ribojanti įmonių tarpvalstybinį mobilumą Europos Sąjungoje	10
1.1.1. Nacionalinių teisės aktų nesuderinamumas	10
1.1.2. Procedūrinių reikalavimų gausa ir įvairovė	13
1.1.3. Vieningos kompetentingos institucijos, kuri prižiūri ir registruoja įmonės buveinės perkėlimą, nebuvimas	15
1.1.4. Viešasis v. privatus interesas	18
1.2. ES taisyklių harmonizavimo stoka susijusi su įmonės registruotos buveinės perkėlimu	20
1.2.1. Nevieningas ESTT praktikos aiškinimas ir taikymas	20
1.2.2. ES taisyklių ir procedūrų trūkumas.....	26
2. ATEITIES PERSPEKTYVOS PERKELIANT BENDROVĖS REGISTRUOTĄ BUVEINĘ EUROPOS SĄJUNGOJE	30
2.1. Direktyva 2019/2121 - pasiektas tarpvalstybinis konsensusas dėl įmonės registruotos buveinės perkėlimo?.....	30
2.2. Įmonių tarpvalstybinis mobilumas po Brexit.....	34
2.3. Skaitmenizacija - virtuali bendrovės buveinė	37
IŠVADOS	42
ŠALTINIŲ SĄRAŠAS	44
SANTRAUKA	55
SUMMARY	56

IVADAS

Nagrinėjamos temos aktualumas. Teritorijos, kurioje nėra vidinių sienų ir yra užtikrinamas laisvas judėjimas, sukūrimas yra vienas iš didžiausių Europos Sąjungos tikslų (Ribeiro, 2014). Taigi, įgyvendinant šį tikslą buvo nuspręsta, kad tiek fiziniai tiek juridiniai asmenys turi galimybę laisvai judėti tarp Europos Sąjungos valstybių narių be jokių suvaržymų.

Pažymėtina, kad Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 49 ir 54 str. garantuoja įmonėms¹ galimybę laisvai judėti ir įsisteigti kitoje valstybėje narėje (Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo suvestinė redakcija, 2012). Tačiau dėl nacionalinių teisės aktų, kurie reguliuoja įmonės perkėlimo procedūras, divergencijos², įmonių mobilumo procesas tampa vis sunkesnis arba tam tikrais atvejais iš vis neįmanomas (Afandi, 2016, p. 3). Atsižvelgiant į tai, įmonės registruotos buveinės perkėlimas tapo aktualiu teisinių diskusijų diskursu tarp Europos Sąjungos teisės mokslininkų nuo 1980 m. (Aksamovic, 2019, p. 1). Žvelgiant į statistinius Europos Sąjungos rodiklius matyt, kad 2007 m. Europos Komisijos apklausos duomenimis nuo 0,6% iki 3% iš tuo metu Europos Sąjungoje registruotų daugiau nei 10 milijonų ribotos atsakomybės bendrovių buvo suinteresuotos perkelti savo registruotas buveines adresą į kitą valstybę narę, jei tai būtų įmanoma padaryti be likvidavimo procedūros (Europos Komisija, 2013, p. 8)³. Verta pabrėžti, kad 2018 m. duomenimis, ribotos atsakomybės bendrovių Europos Sąjungoje jau buvo 24 milijonai (Europos Komisija, 2018). Pavyzdžiui, valstybėms narėms, kurios taiko realios buveinės doktriną, registruotos buveinės perkėlimas paprastai yra draudžiamas, nebent kartu bus perkeliama ir pagrindinė bendrovės⁴ buveinė, o tai savo ruožtu dažnai lemia įmonės likvidavimą (Meeusen, 2016, p. 296). Europos Sąjungoje trūksta teisinių instrumentų, kurie sureguliuotų arba net panaikintų nacionalinių teisės aktų nesuderinamumus (Fabris, 2019, p. 106). Vis dar nesant vieningų procedūrų ir Europos Sąjungos Teisingumo teismo (toliau - ESTT) nevienodas praktikos formavimas – iki šiol sukuria teisinį neaiškumą įmonėms norinčioms perkelti registruotas buveines adresą į kitą valstybę. Pirmieji žingsniai, harmonizuotos, įmonės registruotos buveinės adreso perkėlimo, procedūros link buvo žengti po ESTT *Polbud* sprendimo (Europos Sąjungos Teisingumo teismo 2017 m. spalio

---

¹ Individuali įmonė, ūkinė bendrija, akcinė ir uždaroji akcinė bendrovė, mažoji bendrija, kooperatinė bendrovė, Europos bendrovė.

² Skirtumas, išsiskyrimas (lot. *divergere*).

³ Verta pabrėžti, kad 2018 m. duomenimis, ribotos atsakomybės bendrovių Europos Sąjungoje jau buvo 24 milijonai (Europos Komisija, 2018)

⁴ Įmonė ir bendrovė šiame darbe bus suprantami vienodai ir vartojami kaip sinonimai. Prieiga per internetą: <<http://www.vlkk.lt/konsultacijos/5533-kompanija>>, [žiūrėta 2021 m. kovo 29 d.].

25 d. sprendimas *Polbud - Wykonawstwo sp. z o.o.*, C-106/16), po kurio Europos Sąjungos įstatymų leidėjai ėmėsi permainų supratę, kad nacionalinių įstatymų skirtumai neleidžia įmonėms įgyvendinti suteiktos įsisteigimo laisvės, todėl 2017 m. išleido pasiūlymą (angl. *Proposal*) dėl naujos Direktyvos, kuris iš dalies pakeistų Direktyvą 2017/1132 (2017 m. birželio 14 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2017/1132 dėl tam tikrų bendrovių teisės aspektų). 2019 m. Europos Parlamentas ir Tarybą atsižvelgdami į Europos Komisijos pasiūlymą išleido Direktyvą 2019/2121 (Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2019/2121 2019 m. lapkričio 27 d. kuria iš dalies keičiamos Direktyvos (ES) 2017/1132 nuostatos, kiek tai susiję su vienos valstybės ribas peržengiančiu pertvarkymu, jungimu ir skaidymu) (toliau - Direktyva 2019/2121). Minėtos Direktyvos, kuri įsigalios 2023 m. sausio 31 d., nuostatos įpareigojo valstybes nares nustatyti vienodą perkėlimo procesą ir suinteresuotų šalių apsaugą įmonėms norinčios perkelti registruotos buveinės adresą. Dėl šios priežasties tikimasi, kad Direktyva 2019/2121 išspręs iki šiol egzistuojančią nacionalinių teisės aktų divergenciją, kuri apsunkina registruotos įmonės buveinės perkėlimo procedūrą.

Vertėtų paminėti ir tai, kad 2021 m. sausio 1 d. Jungtinei Karalystei pasitraukus iš Europos Sąjungos gretų (angl. *Brexit*) „kietuoju“ būdu, įmonėms, norinčioms perkelti registruotos buveinės adresą iš Jungtinės Karalystės į Europos Sąjungos vidaus rinką ir atvirkščiai nėra aišku, kokia persikėlimo procedūra bus taikoma. Taip pat reiktų pažymėti, kad šiuo metu Europos Sąjungoje yra keliamos naujos iniciatyvos dėl virtualios buveinės kūrimo ir pripažinimo, kuri galėtų būti alternatyva fizinei įmonės buveinei – kaip teigia autoriai, vyraujanti skaitmenizacija, užklupęs COVID-19 pandemijos laikotarpis ir darbo nuotoliniu būdu poreikis, ne tik palies fizinių asmenų gyvenimą, bet ir be jokios abejonės įmonių verslo organizavimą (Imbrasas, 2020).

Atsižvelgiant į tai, tikimasi, kad šis magistro darbas padės atskleisti vyraujančius iššūkius, kurie kyla įmonėms perkeltiant registruotos buveinės adresą, paskatins mokslininkus „garsiau kalbėti“ apie praėjusio amžiaus vis dar likusią (ir net didėjančią) problemą ir konsensuso paiešką. Kadangi įmonių tarpvalstybinis mobilumo poreikis auga, Europos Sąjungos įstatymų leidėjas privalo sudaryti sąlygas įmonėms nenutraukiant veiklos išlaikyti verslo tęstinumą, o valstybės narės turi į tai atsižvelgti ir sudaryti vienodas sąlygas visoms įmonėms „migruoti“ nesudarydamos kliūčių. Taip pat tikimasi, kad šis darbas paskatins įstatymo leidėjus atkreipti dėmesį į vyraujantį skaitmenizacijos procesą ir nukreipti bei vystyti jį ne tik fizinių naudai, bet ir juridinių asmenų naudai. Būtina atsižvelgti į tai, kad ne visoms įmonėms veikloms reikalinga fizinė buveinė, nes yra paslaugų, kurios vyksta nuotoliniu būdu. Dėl to, siekiant palengvinti įmonės registruotos buveinės

perkėlimo procedūrą ir neužkrauti įmonėms papildomos naštos, privalo būti kuriami, skaitmenizaciją atitinkantys, teisiniai instrumentai.

Darbo tikslas. Šio darbo tikslas yra išgryninti ir išanalizuoti pagrindinius bendrovių teisės iššūkius susijusius su nacionalinių teisės aktų divergencija, procedūrinių reikalavimų nevienodumu, vieningos kompetentingos institucijos nebuvimu ir valstybės viešojo intereso gynimu perkeliant įmonės registruotos buveinės adresą. Taip pat darbe bus gvildinamas ir Europos Sąjungos indėlio trūkumas harmonizuojant įmonių tarpvalstybinį perkėlimą ir ESTT praktikos nevienodumas. Galiausiai magistro darbe bus analizuojamos ateities perspektyvos/galimybės, kuriomis bus siekiama suharmonizuoti įmonių tarpvalstybinį mobilumą.

Darbo uždaviniai. Siekiant atskleisti darbo tikslą, šiame darbe bus keliami šie uždaviniai:

1. Išanalizuoti vyraujančius iššūkius su kuriais susiduria įmonės siekdamos perkelti registruotos buveinės adresą Europos Sąjungoje, dėl nacionalinių teisės aktų nesuderinamumo, procedūrų įvairovės, viešojo intereso svarbos ir kompetentingų institucijų skirtingumo. Bus pasitelktos konkrečios valstybių narių teisės aktų nuostatos, siekiant pagrįsti egzistuojančią įstatymų koliziją dėl įmonės registruotos buveinės perkėlimo.
2. Išgryninti Europos Sąjungos teisinių instrumentų ir procedūrų trūkumą analizuojant Europos Bendrovės (SE) reglamentą. Išgvildinti trūkumus su kuriais susiduria įmonės, siekiant perkelti registruotos buveinės adresą Europos Sąjungoje. Taip pat išanalizuoti ESTT praktikos nevienodumą pasitelkiant konkrečias bylas.
3. Išanalizuoti naujai priimtos Direktyvos 2019/2121 nuostatas dėl tarpvalstybinio įmonės buveinės perkėlimo ir įvertinti įmonių mobilumo galimybes po šios Direktyvos įsigaliojimo, kuria bus siekiama suharmonizuoti nacionalinių teisės aktų ir procedūrų nesuderinamumus.
4. Išgryninti *Brexit* problematiką per įmonių mobilumo prizmę, kadangi po Jungtinės Karalystės „kietojo“ pasitraukimo įsisteigimo laisvės principas, ESTT praktika ir Europos Sąjungos antriniai teisės aktai nebetaikomi tarp Jungtinės Karalystės ir Europos Sąjungos. Dėl šios priežasties, bus siekiama išanalizuoti įmonės registruotos buveinės perkėlimo galimybes iš Jungtinės Karalystės į Europos Sąjungos valstybes nares ir atvirkščiai.
5. Išanalizuoti virtualios buveinės idėjos įgyvendinimą ir jos galimybes ateityje pakeisti fizine buveine. Taip pat išgryninti virtualios buveinės privalumus ir

trūkumus pasitelkiant konkrečius valstybių narių pavyzdžius. Įvertinti, kaip virtuali buveinė galėtų paskatinti įmonių tarpvalstybinį mobilumą.

Darbo objektas. Ši magistro darbą sudaro dvi dalys. *Pirmojoje dalyje* yra išskirtos dvi pagrindinės problemos: i) nacionalinių teisės aktų nesuderinamumas, kuris riboja įmonių tarpvalstybinį mobilumą. Kadangi jurisdikcijos taiko skirtingus įstatymus, kelia nevienodus reikalavimus dėl persikėlimo procedūrų, vieningos kompetentingos institucijos nebuvimas ir valstybės siekis apsaugoti viešąjį interesą sukuria iššūkius įmonėms norinčioms perkelti registruotos buveinės adresą; ii) Europos Sąjungos teisinių instrumentų trūkumas bei ESTT praktikos nevienodas vystymas nesprendžia problemos ir įmonėms sunku įgyvendinti SESV 49 str. garantuojamą laisvę. *Antrojoje dalyje* yra analizuojamos ateities perspektyvos, kurios turėtų palengvinti įmonės registruotos buveinės perkėlimą į kitą valstybę narę. Pirmiausia bus nagrinėjama naujai priimta Direktyva 2019/2121, kuri įsigalios po keletos metų. Antra, bus gvildenamos įmonių mobilumo galimybės tarp Jungtinės Karalystės ir Europos Sąjungos po „kietojo“ *Brexit*. Galiausiai darba „vainikuos“ virtualios buveinės įteisinimo ir mobilumo perspektyvos.

Darbo autoriaus teigimu, tokią darbo problemos struktūrą lėmė vis dar nuo praėjusio amžiaus trunkantys iššūkiai dėl tarpvalstybinio įmonės registruotos buveinės perkėlimo. Teismų praktika, kuri bus nagrinėjama darbe aiškiai parodo, kad pagrindinė problema kyla dėl nacionalinių teisės aktų skirtumų. Dėl šios priežasties, siekiant išsiaiškinti kliūtis, kurios trukdo įgyvendinti įsisteigimo laisvės principą, buvo pasirinkta analizuoti paskirų valstybių narių nacionalinių teisės aktų skirtumus ir identifikuoti teisinio reglamentavimo divergenciją, kurios sukuria iššūkius bendrovės tarpvalstybiniam mobilumui. Iš perspektyvų pusės, buvo pasirinktos aktualiausios šių dienų temos susijusios su registruotos buveinės perkėlimu ir jų ateities vizijomis. Būtina pažymėti, kad kalbant apie iššūkius, problema gali slypėti ir kur kas giliau. Pavyzdžiui, priežastys kodėl valstybės narės būtent pasirinko atitinkamą reglamentavimą ir kas slypi už to. Visgi, siekiant atlikti gilesnę ir išsamesnę analizę, buvo pasirinkta nagrinėti konkrečius ar, kitaip tariant, iššūkių esmę, o ne jų kilmės šaknis ir raidą.

Tyrimo metodai. Magistro darbo temos tikslui atskleisti yra naudojamas lyginamasis, sisteminis, lingvistinis, loginis ir dokumentų turinio analizės metodai.

Lyginamasis metodas šiame darbe naudojamas, siekiant palyginant mokslininkų skirtingas įžvalgas bei nuomones dėl ESTT praktikos taikymo ir vyraujančių teisės doktrinų. Taikant šį metodą taip pat buvo siekiama palyginti nacionalinių teisės aktų

skirtumus dėl registruotos įmonės buveinės perkėlimo. Be to, šis tyrimo metodas dar buvo pritaikytas lyginant virtualios ir fizinės buveinės privalumus.

Sisteminis metodas naudojamas analizuojant skirtingų mokslininkų nuomones dėl taikomos buveinės teorijos bei nacionalinių teisės aktų nuostatų, siekiant sistemiskai suvokti iššūkius ir problemas kylančius dėl valstybių narių nevienodo teisinio reglamentavimo perkeliant įmonės registruotą buveinę Europos Sąjungoje. Taip pat sisteminis metodas naudojamas vertinant Europos sąjungos teisės aktų nuostatas (pvz. Direktyva, Reglamentas) bei teismų formuojamą praktiką.

Lingvistinis metodas naudojamas nagrinėjant teismų praktikos sprendimus, nacionalinių teisės aktų turinį bei mokslinius šaltinius.

Loginis metodas buvo naudojamas vertinant nacionalinių teisės aktų reguliavimo tinkamumą, ESTT praktikos ir ES instrumentų prieštarumą, bei perspektyvų dėl registruotos įmonės buveinės perkėlimo naudingumą. Taip pat loginis metodas buvo pasitelktas išreiškiant darbo autoriaus nuomonę ir pateikiant išvadas.

Dokumentų turinio analizės metodas buvo pasitelkiamas, siekiant išanalizuoti Lietuvos bei Europos Sąjungos teisės aktus, ESTT ir nacionalinių teismų praktiką, „švelniąją“ teisę, bei nagrinėjant mokslinę literatūrą.

Darbo originalumas. Šios temos problema ir jos nagrinėjimas yra gvildenamas jau ilgą laiką. Tačiau iš esančių literatūros šaltinių turinio, darbo autoriaus teigimu, iššūkių analizė būdavo itin abstrakti. Šiame darbe analizuojami nacionalinių teisės aktų skirtumai buvo nagrinėjami siaurąja prasme, siekiant atskleisti gilesnį vaizdą į egzistuojančią problemą dėl įmonės registruotos buveinės perkėlimo. Buvo imamos konkrečios valstybės ir nagrinėjami jų teisės aktai, siekiant išžvelgti teisinio reguliavimo skirtumus dėl kurių kyla praktiniai iššūkiai bendrovėms perkeliant savo buveinę į kitą valstybę. Perspektyvų prasme mokslinių veikalų sąrašas buvo labai siauras. Apie Direktyvą 2019/2121 ir jos taikymą vis dar yra pasisakę labai mažai teisės praktikų. *Brexit* klausimu dėl įmonės buveinės mobilumo yra parengtas 2020 m. vienas magistro darbas (Siutilaitė, 2020) ir 2017 m. užsienio mokslininkų straipsnis (Böckli *et al.*, 2017). Pereinant prie virtualios buveinės, tiek užsienio, tiek ir Lietuvos literatūroje, nėra nei vieno konkretaus mokslinio straipsnio apie bendrovės virtualios buveinės mobilumą perkeliant registruotos buveinės adresą. Atsižvelgiant į tai, šis magistro darbas išsiskiria gilesne analize iššūkių prasme dėl registruotos buveinės perkėlimo į kitą valstybę. Taip pat buvo išanalizuotos ateities perspektyvos, kurios, tikėtina, kad įneš naujovių ir supaprastins procesą įmonių tarpvalstybinio mobilumo klausimu.

Svarbiausi šaltiniai. Siekiant šiame darbe atskleisti iškeltą tikslą ir uždavinius, pagrindė buvo remiamasi užsienio moksliniais straipsniais, dėl to, kad Lietuvoje ši tema nebuvo plačiai nagrinėjama. Pagrindinis šaltinis, kuriuo buvo siekiama identifikuoti iššūkius yra 2018 m. *Ernst & Young* studija. Šio šaltinio svarba yra ta, kad jame buvo išnagrinėtos visų Europos Sąjungos valstybių narių įstatymų normos, kurios reglamentuoja registruotos buveinės perkėlimą į kitą valstybę narę. Europos Sąjungos teisinių instrumentų prasme buvo analizuojama Europos Bendrovės (SE) reglamentas ir vertinama, kodėl valstybės narės nelinkusios persitvarkyti į ją. Identifikuojant iššūkius, kylančius perkeliant registruotos buveinės adresą, didelę svarbą suteikė ESTT bylų nagrinėjimas, kurio skirtingas praktikos formavimas leido tiksliai identifikuoti problemą. Taip pat didelis dėmesys buvo skirtas Direktyvai 2019/2121, kurios nuostatų nagrinėjimas atskleidė, kaip keisis įmonių registruotos buveinės perkėlimas po 2023 m. sausio 31 d.

1. IŠŠŪKIAI KYLANTIS PERKELIANT ĮMONĖS REGISTRUOTOS BUVEINĖS ADRESĄ EUROPOS SAJUNGOJE

Viena svarbiausių Europos Sąjungos (toliau - ES) garantuojamų laisvių - įsisteigimo laisvė, kuri yra tiesiogiai inkorporuota Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo (toliau - SESV) 49 ir 54 straipsniuose (Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo suvestinė redakcija, 2012 m.). SESV 49 straipsnis nustato, kad ES valstybėms narėms draudžiama sukurti kliūtis, kurios trukdytų ar neleistų įsisteigti kitos valstybės narės piliečiams. Tuo tarpu SESV 54 straipsnis nurodo, kad įsisteigimo laisvės principas galioja įmonėms, kurios: „<...> įkurtos pagal valstybės narės teisę ir Sąjungoje turinčios savo registruotas buveines, centrinę administraciją ar pagrindinę verslo vietą <...>“. Iš pirmo žvilgsnio atrodo, kad SESV aiškiai nustato, jog įmonės gali laisvai judėti ir įsisteigti bet kokioje valstybėje narėje, tačiau, tiek ESTT praktika, tiek valstybių narių nacionalinis reguliavimas parodė, kad nagrinėjamo principo taikymas nėra visiškai suderintas ES mastu, kadangi, kaip bus nagrinėjama toliau šiame darbe, valstybių narių teisės aktai ir teisminė praktika skiriasi įsisteigimo laisvės interpretavimu iš esmės (Beuerle *et al.*, 2016, p. 12).

Tokia teisinė situacija indikuoja pirmąjį iššūkį bendrovėms, kurios nori perkelti savo registruotą buveinę iš vienos valstybės narės į kitą – kurios šalies teisė ir procedūra bus taikoma? (Ali, 2017, p. 12).

Pastarąjį klausimą taip pat kelia ir teisės mokslininkai. Pasak Severinsson, bendrovė, kuri įsteigta pagal valstybės narės įstatymus, toje valstybėje turi teisinį subjektiškumą ir tol, kol įmonė vykdo veiklą tik atitinkamoje valstybėje, jokių iššūkių jai neatsiranda. Tačiau jeigu įmonė vykdo veiklą keliose valstybėse narėse, kyla klausimas, kurios valstybės narės įstatymai turėtų būti taikomi įmonei? (Wedin, 2010, p. 6). Kitas autorius, Torsten, problemą apibūdina nurodydamas jog bendrovės kaip ir asmenys turi pilietybę. Nustatant fizinio asmens pilietybę gali kilti tam tikrų problemų, tačiau juridiniams asmenims pilietybę nustatyti gali būti dar sudėtingiau, nes bendrovių verslo mastas gali būti išplitęs keliose valstybėse narėse. Tad kyla klausimas, kurių valstybių narių nacionaliniai teisės aktai turėtų būti taikomi, kai įmonė siekia perkelti registruotas buveinės adresą? (Wedin, 2010, p. 6) Šis klausimas kyla natūraliai, kadangi dėl skirtingų valstybių narių teisės aktų kolizijos, atitinkamoms valstybėms, patenkančioms į persikėlimo procesą gali kilti teisinis neaiškumas, kurios šalies teisės aktai bus taikomi (Chalmers, Tomkins, 2007).

Teisės aktų nesuderinamumo (kolizijos) „šaknys“ kyla iš dviejų skirtingų egzistuojančių doktrinų: (i) inkorporacijos bei (ii) realios buveinės doktrinų (Fabris, 2019, p. 106).

1. Inkorporacijos doktrina - įsteigtai įmonei yra taikomi tos valstybės narės teisės aktai, kurioje bendrovė yra oficialiai registruota ar įsteigta. Būtina pabrėžti, kad vadovaujantis šia doktrina nėra teisiškai reikšminga kur įmonė faktiškai vykdo savo veiklą, kitaip tariant, įmonės registruota ir faktinė buveinė faktiškai gali būti skirtinguose valstybėse (Vanessa, 2002, p. 339).
2. Realios buveinės doktrinos esmė yra tame, kad įmonės faktinė ir reali buveinė faktiškai privalo būti vienoje valstybėje (Vėgelė, 2002, p. 17). Jeigu pastarosios nesutampa - įmonė praranda savo teisinį subjektiškumą (Afandi, 2016, p. 11).

Vertinant anksčiau minėtas doktrinas vertėtų paminėti, kad inkorporacijos doktrina suteikia didesnę lankstumą įmonėms perkelti savo registruotą buveinę, nenutraukiant veiklos tęstinumo. Tuo tarpu realios buveinės doktrina turi atvirkštinį efektą. Werner nuomone, realios buveinės doktrina yra visiškai nesuderinama su įsisteigimo laisvės principu, kadangi įmonė turėtų likviduotis vienoje valstybėje ir įsisteigti pagal kitos, priimančios valstybės narės teisės aktų reikalavimus (Werner, 2002, p. 1036). Nepaisant šių dviejų doktrinų priešpriešos, siekiant užtikrinti įsisteigimo laisvės principo atitikti, nei viena iš minėtų teorijų negali būti taikoma plačiąja prasme, nes tai sukuria priešpriešą tarp valstybių narių nacionalinių įstatymų (Generalinio advokato P. Paduro išvada, Europos teisingumo teismo byloje C-210/06, 2006, 30 p.)

Įsisteigimo laisvės principo taikymą „iškraipo“, pirmiausia, SESV 54 straipsnio aiškinimo ir taikymo neapibrėžtumas, kuriame nurodytos sąvokos, „registruota buveinė“, „centrinė administracija“ ir „pagrindinė verslo vieta“, yra atskirtos, todėl valstybės gali laisvai pasirinkti kokius kriterijus taikyti (Fabris, 2019, p. 107). Dėl šios priežasties, atsiranda nacionalinių teisės aktų divergencija. Antra, teisinis praktinis iššūkis perkelti bendrovės registruotos buveinės adresą taip pat kyla ir dėl ES teisinių instrumentų trūkumo. Autorių nuomone, dėl šios priežasties, įsisteigimo laisvės principas įgauna „suluošintos laisvės“ (angl. *mutilated freedom*) formą, kuria pasinaudoti tampa labai sudėtinga (Fabris, 2019, p. 108). Atsižvelgiant į tai, šio darbo autorius baigiamajame darbe atlieka gilesnę anksčiau nurodytų problemų (iššūkių) analizę.

1.1. Nacionalinių teisės aktų divergencija ribojanti įmonių tarpvalstybinį mobilumą Europos Sąjungoje

1.1.1. Nacionalinių teisės aktų nesuderinamumas

Kaip jau ir buvo minėta anksčiau, nacionalinis teisės požiūris į bendrovių mobilumą ir įsisteigimą ES yra priskiriamas vienai iš dviejų pagrindinių doktrinų - realios buveinės ir inkorporacijos. Kadangi valstybių narių teisinės sistemos paprastai nepriima nė vieno doktrinos požiūrio savo „gryna forma“, dėl šios priežasties valstybių narių nacionaliniai įstatymai skiriasi (Beuerle *et al.*, 2016, p. 100) Pavyzdžiui, Europos Komisija, valstybes pagal jų keliamus reikalavimus bendrovės įsisteigimui suskirstė į tris grupes (Europos Komisijos poveikio vertinimo dokumentas, 2018, p. 169):

- valstybės, kurios reikalauja įsteigti tik registruotą buveinę (Bulgarija, Vengrija, Nyderlandai, Danija);
- valstybės, kurios reikalauja įsteigti registruotą ir faktinę buveinę (Belgija, Ispanija);
- valstybės su mišria sistema (Italija, Lenkija, Lietuva, Latvija).

Aukščiau nurodyta informacija yra pirmasis požymis, kuris nurodo, kad valstybių narių keliami reikalavimai, siekiant perkelti registruotos buveinės adresą yra skirtingi. Dėl šios priežasties įmonės yra priverstos gilintis į atitinkamos valstybės narės teisės aktus ir išsiaiškinti ar bendrovės buveinės perkėlimas yra galimas.

*Ernst & Young*⁵ atliktas tyrimas, iššūkius, dėl nacionalinių teisės aktų nesuderinamumo perkeltiant įmonės registruotos buveinės adresą, suskirstė į tris kategorijas (Ernst & Young, 2018, p. 40):

1. *Valstybės narės, kurios turi ir taiko nacionalines taisykles, siekiant įgyvendinti tarpvalstybinį registruotos buveinės perkėlimą:*

1.1. Belgija - „išvykimo“ atveju, tarpvalstybinis registruotos buveinės perkėlimas vykdomas remiantis Belgijos tarptautinės privatinės teisės kodekso 112 str. (Loi portant le Code de droit international privé, 2004). Remiantis šiuo straipsniu, įmonės registruotos buveinės perkėlimo metu, įmonei likvidavimo procedūros nereikia ir yra išlaikomas veiklos tęstinumas. Šiuo atveju yra taikoma priimančiosios šalies teisė. „Atvykimo“ atveju, remiantis Belgijos įstatymais ir

---

⁵ Ernst & Young – Jungtinės Karalystės audito bendrovė.

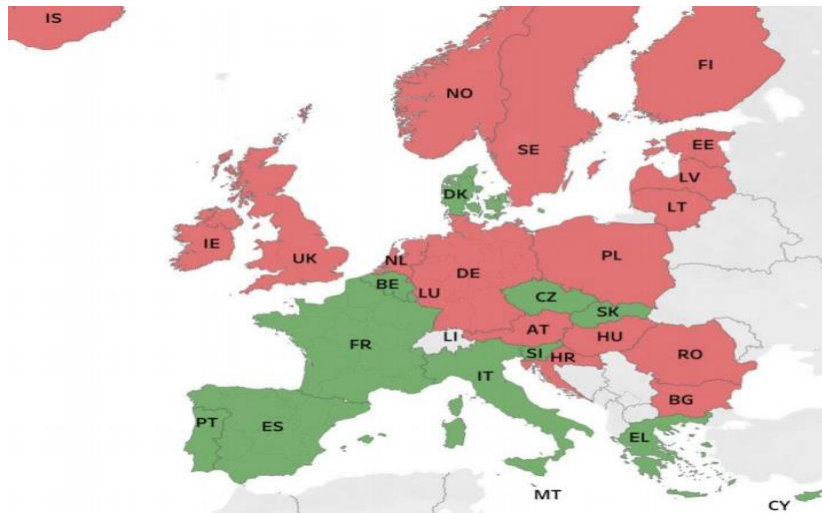
teismų praktika, užsienio bendrovė gali perkelti savo buveinę į Belgiją, jei sutinka, kad ji bus pakeista į Belgijos bendrovių teisės formą (Biermeyer, 2016, p. 128).

- 1.2. Kipras - registruotos buveinės perkėlimą reglamentuoja Kipro bendrovių įstatymo 354 str. (Cyprus Companies Act, 2012). Bendrovės registruotos buveinės perkėlimas turi būti patvirtintas visuotinio akcininkų susirinkimo. Įmonė norinti įsisteigti Kipre, turi gauti Kipro įmonių registratoriaus leidimą pagal minėto įstatymo 354B str.
  - 1.3. Danija - 2014 m. priėmė įstatymą dėl registruotos buveinės perkėlimo (Danish Companies Act, 2014). Jie grindžiami ES tarpvalstybinio susijungimų Direktyva (Cross-Border Merger Directive (Directive 2005/56/EC))⁶ ir ESTT praktika *Cartesio/Vale* byloje⁷. Užsienio bendrovė norinti perkelti registruotą buveinę į Daniją gali tai padaryti pateikusi „išvykimo“ šalies kompetentingos institucijos pažymą su leidimu, kad buvo atlikti visi veiksmai ir formalumai pagal Danijos bendrovių įstatymo 318(n) str.
2. *Valstybės narės, kurios neturi aiškių taisyklių tarpvalstybiniam registruotos buveinės perkėlimui, tačiau leidžia atlikti tokią procedūrą:*
    - 2.1. Italija - tarpvalstybinis įmonės registruotos buveinės perkėlimas nėra aiškiai reglamentuotas, tačiau remiantis Italijos civilinio kodekso 2369 str. 5 d. (Codice Civile Italiano, 2020), akcininkų susirinkime būtina kvalifikuota balsų dauguma, kad būtų galima perkelti registruotą buveinę, tai netiesiogiai nurodo, kad buveinės perkėlimo procedūra yra galima.
    - 2.2. Prancūzija - registruotos buveinės perkėlimas, kaip ir Italijoje nėra aiškiai reglamentuotas (Biermeyer, 2016, p. 107). Vienintelis reikalavimas yra tas, kad sprendimas perkelti įmonės buveinę, reikalingas visuotinio akcininkų susirinkimo (toliau - VAS) vienbalsis pritarimas (French Commercial Code, L225-97 str., 2006). Tai leidžia suprasti, kad registruotos buveinės perkėlimas į kitą valstybę yra galimas.
  3. *Valstybės narės, kurios neleidžia perkelti registruotos buveinės į kitą šalį.*
    - 3.1. Žemiau pateiktame ES geopolitiniame žemėlapyje žaliai pažymėtos šalys, kurios leidžia perkelti registruotą buveinę į kitą šalį, tuo tarpu raudonai pažymėtos - neleidžia.

---

⁶ Nuo 2017 m. liepos 19 d. nebegalioja ir yra perkelta į Europos Parlamento ir Tarybos Direktyvą (ES) 2017/1132;

⁷ Šių bylų problematika bus pristatyti 1.2.1 dalyje.

Šaltinis: "Cross-border Corporate Mobility in the EU" Empirical Findings 2019 (vol. II), 5 p.

Žemėlapyje yra identifikuojamos problemos su kuriomis susiduria įmonės, norinčios perkelti registruotas buveinės adresą. Didžioji dalis valstybių narių neleidžia perkelti registruotos buveinės adreso į kitą valstybę (tarp jų ir Lietuvą), o tai, darbo autoriaus nuomone, reiškia, kad įsisteigimo laisvės principo taikymas yra iškraipomas, kadangi valstybėse narėse yra skirtingos taisyklės ir iš jų kildinami reikalavimai norint perkelti bendrovės buveinę.

Taigi, nors ir kai kurios valstybės reguliuoja registruotas buveinės perkėlimą, tačiau galima išvelgti, kad iš pateiktų valstybių, keliama reikalavimai skiriasi. Taip pat yra valstybių, kurios tiesiogiai nereglementuoja buveinės perkėlimo, o atitinkamas procedūras galima netiesiogiai išvelgti per įstatymo normas. Tuo tarpu daugiau nei pusė ES ir Europos ekonominės erdvės⁸ (toliau - EEE) valstybių narių neleidžia perkelti registruotos buveinės į kitą šalį. Visa tai sukuria didelius iššūkius bendrovėms norinčioms perkelti registruotas buveinės adresą, kadangi kiekvienu konkrečiu atveju reguliavimas skiriasi.

Apibendrinant galima teigti, kad nacionaliniai teisės aktai, reguliuojantys įmonės registruotas buveinės perkėlimą, valstybėse narėse yra skirtingi. Bendrovė, norėdama atlikti tarpvalstybinį persikėlimą pirmiausia turi išsiaiškinti ar atitinkamos šalies įstatymai leidžia perkelti registruotas buveinės adresą. Antra, identifikuoti ar priimančioji valstybė taiko specialias procedūras registruotas buveinės perkėlimui. Trečia, išsiaiškinti ar „išvykstančios“ šalies įstatymai leidžia perkelti registruotas buveinės adresą. Skirtingi reikalavimai valstybėse narėse apsunkina tarpvalstybinį įmonių mobilumą ir kai kurių valstybių narių atžvilgiu, registruotas buveinės perkėlimas tampa neįmanomas. Visa tai gali priversti įmones likviduotis, nutraukti verslo tęstinumą. Taip pat gali išaugti ir persikėlimo

⁸ ES valstybės narės, Norvegija, Islandija, Lichtenšteinas.

piniginiai kaštai. Dėl šios priežasties įmonių registruotos buveinės perkėlimo procesas tampa keliantis daug iššūkių ir dėl to šis procesas gali tapti nepatrauklus arba išvis neįmanomas.

1.1.2. Procedūrinių reikalavimų gausa ir įvairovė

Siekiant perkelti įmonės registruotą buveinę ir įsisteigti kitoje ES valstybėje narėje, bendrovės, be kita ko, susiduria su skirtingais teisės aktų numatytais procedūriniais reikalavimais. Šiuos reikalavimus galima suskirstyti į dvi kategorijas (Ernst & Young, 2018, p. 44):

1. Reikalavimas informuoti apie tarpvalstybinį bendrovės persikėlimą;
2. Įvairių terminų laikymosi ir informacijos apie persikėlimą skelbimo reikalavimai, siekiant užtikrinti valstybių narių nustatytas suinteresuotų šalių⁹ apsaugos taisykles.

Siekiant išsamiai išanalizuoti šią problemą ir identifikuoti teisės aktų taikymo skirtumus, kurie sukelia praktinį iššūkį bendrovėms perkelti registruotą buveinę į kitą valstybę narę, žemiau bus analizuojamos paskirų ES valstybės narių taikomos taisyklės.

Reikalavimas informuoti apie tarpvalstybinį persikėlimą

Bet kuri šalis turi teisę nustatyti tam tikrus įsipareigojimus bendrovėms teikti informaciją atitinkamam įgaliotam subjektui prieš perkeltiant savo registruotą buveinę į kitą valstybę narę. Pavyzdžiui, Ispanijoje, įmonės registruotos buveinės perkėlimo projektas turi būti skelbiamas „Oficialiame leidinyje“¹⁰ (angl. *Official Gazette*). Taip pat visuotinio akcininkų susirinkimo (toliau - VAS) sušaukimas turi būti paskelbtas „Oficialiame leidinyje“ ir viename iš provincijos laikraščių, kuriame yra registruota bendrovės buveinė (Spanish Companies Act, 2010). Palyginimui, Čekijos Respublikoje bendrovė norėdama perkelti registruotą buveinę į kitą valstybę narę privalo pateikti: i) bendrovės perkėlimo projektą dėl tarpvalstybinio registruotos buveinės perkėlimo, ii) paskelbti oficialų pranešimą, nurodant, kad perkėlimo projektas buvo pateiktas dokumentų rinkinyje¹¹ ir pranešti bendrovės kreditoriams apie jų teises (Act on the transformation of companies and

⁹ Kreditoriai, akcininkai, darbuotojai.

¹⁰ Valstybinis leidinys. Prieiga per internetą: <<https://www.boe.es/index.php?lang=en>>, [žiūrėta 2021 m. kovo 30 d.].

¹¹ Angl. *collection of documents*, 33a str. b dalis. Prieiga per internetą: <<https://www.epi.sk/zscr/2008-125>>, [žiūrėta 2021 m. kovo 29 d.].

cooperatives, 2016). Šiuos veiksmus įmonė turi įvykdyti likus trims mėnesiams iki bendrovės perkėlimo projekto patvirtinimo (Civil code, 2012).

Pažymėtina, kad ne visos valstybės turi pasitvirtinusios procedūrą, kuri įpareigoja teikti informaciją apie bendrovės registruotos buveinės perkėlimą, tačiau reikalavimai teikti informaciją, kaip tokie, gali būti taikomi vykdant kitas procedūras (Ernst & Young, 2018, p. 46). Pavyzdžiui, Austrijoje ir Suomijoje reikalaujama perkėlimo planą užregistruoti kompetentingoje institucijoje, kai Europos Bendrovė (lot. *Societas Europaea*;) perkelia savo buveinę į kitą valstybę narę (Ernst & Young, Member State Fiches, Finland and Austria, 2018, p. 9,10). Tuo tarpu Prancūzijoje bendrovei, siekiant perkelti savo buveinę už ES ribų, pirmiausia bendrovė privalo pateikti prašymą Prancūzijos prekybos registro teisėjui (pranc. - *juge commis à la surveillance du Registre du Commerce et des Sociétés*) dėl leidimo išdavimo, o jam pritarus įmonė gali tęsti perkėlimo procedūrą (Ernst & Young, Member State Fiches France, 2018, p. 9). Darbo autoriaus nuomone, valstybių narių nustatytų procedūrų nevienodumas, perkeliant registruotos buveinės adresą sukelia iššūkius bendrovėms atliekant tarpvalstybinį persikėlimą. Įmonės yra įpareigosotos prieš perkeliant registruotą buveinę samdyti teisininkus ar teisės ekspertus, kad išsiaiškintų minėtos operacijos procedūras, o tai reiškia papildomas išlaidas. Kiekvienas valstybė skirtingai supranta, tiek perkėlimo procedūra, tiek suinteresuotų šalių apsaugą, o tai parodo ES teisinių instrumentų trūkumą.

Apibendrinant aukščiau išdėstytą analizę, galima teigti, kad tarpvalstybinio perkėlimo informavimo procedūra paskiruose valstybėse narėse skiriasi iš esmės. Vienos valstybės yra nubraižiusios aiškius informacijos teikimo terminus, kitos valstybės įpareigoja pateikti perkėlimo projektus atitinkamuose šaltiniuose taip pat yra valstybių kurios neturi savo aiškios procedūros. Visa tai yra ES teisės aktų nebuvimo pasekmė, kuri sukelia teisinį neapibrėžtumą įmonėms, kurios nori perkelti savo registruotą buveinę į kitą valstybę.

Terminai ir informacijos apie persikėlimą skelbimo reikalavimai, siekiant užtikrinti valstybių narių nustatytas suinteresuotų šalių apsaugos taisykles

Informacijos skelbimo reikalavimai dėl bendrovės registruotos buveinės perkėlimo paskiruose ES valstybėse narėse skiriasi.

Kaip pavyzdį galima pažvelgti į Čekijos Respublikos bendrovių perkėlimą reguliuojamas taisykles. Čekijos Respublikos bendrovė, norėdama perkelti savo buveinę į kitą ES valstybę privalo perkėlimo projektą pateikti suinteresuotoms šalims ne vėliau kaip

prieš vieną mėnesį iki visuotinio dalyvių susirinkimo per kurį yra patvirtinamas projektas dėl bendrovės perkėlimo (Act on the transformation of companies and cooperatives, 2016). Tuo tarpu Kipre, įmonė norėdama perkelti savo buveinę privalo dviejuose dienraščiuose paskelbti VAS sprendimą, o per 14 dienų leidinys, kaip įrodymas, turi būti pateiktas atitinkamam bendrovių registratoriui (Cyprus Companies Act, 2012). Palyginimui, Austrijoje nėra konkrečių procedūrų tarpvalstybiniam buveinės perkėlimui, tačiau jei yra perkeliama SE, tai perkėlimo planą ir informaciją apie akcininkų ir kreditorių teises, likus ne mažiau kaip dviem mėnesiams iki visuotinio akcininkų susirinkimo, privaloma paskelbti *Vienos* leidinyje¹² (angl. *Viennese Gazette*) (Ernst & Young, Member State Fiches Austria, 2018, p. 9). Taigi, valstybėse narėse skirtingi laiko terminai reikalauja ypatingo dėmesio. Jeigu bendrovė nesilaikys terminų ir nespės pateikti atitinkamų dokumentų per tam tikrą laiką - procedūra gali būti nutraukta ir įmonės registruotos buveinės perkėlimo procesas liks neįgyvendintas. Tai suponuoja bendrovėms papildomą našta, kurią turi išsklaidyti prieš pradėdant perkėlimo procedūrą.

Iš to, kas pateikta šiame poskyryje, galima teigti, kad įmonėms dėl procedūrų gausos ir įvairovės kyla daug iššūkių, siekiant perkelti registruotos buveinės adresą. Iš pateiktos valstybių narių analizės, galima daryti išvadą, kad valstybės narės skirtingai reguliuoja bendrovių perkėlimo procedūras – pradėdant terminų kriterijais ir baigiant suinteresuotų šalių apsaugos taisyklėmis. Dėl procedūrų nesuderinamumo, įmonės siekdamos perkelti registruotą buveinę yra įpareigosos skirti papildomą dėmesį teisinio neapibrėžtumo išsklaidymui. Viso to pasekmė – ilgesnis, sudėtingesnis ir brangiau kainuojantis procesas, kuris faktiškai sukuria tam tikras kliūtis įgyvendinant įsisteigimo laisvę ES teritorijoje.

1.1.3. Vieningos kompetentingos institucijos, kuri prižiūri ir registruoja įmonės buveinės perkėlimą, nebuvimas

Kaip jau buvo minėta anksčiau, valstybės narės yra numatę skirtingas kompetentingas institucijas, atsakingas už įmonių registruotų buveinių adreso perkėlimo priežiūrą arba kontrolę (Ernst & Young, 2018, p. 47). Žemiau esančioje lentelėje yra pateikiama keletas valstybių narių kompetentingų institucijų, kurios šiai dienai prižiūri arba kontroliuoja bendrovių buveinių perkėlimo procedūras.

---

¹² Prieiga per internetą: <https://op.europa.eu/en/web/forum_official_gazettes/austria-oj>, [žiūrėta 2021 m. kovo 29 d.].

Kipras	Įmonių registratoriaus ir oficialaus gavėjo departamentas (angl. <i>Department of Registrar of Companies and Official Receiver (RoC)</i>) yra kompetentinga Kipro Respublikos institucija, užtikrinanti patikimo visų registruotų verslo subjektų <i>registro tvarkymą</i> .
Danija	Danijos prekybos ir įmonių agentūra (angl. <i>Danish Commerce and Companies Agency (DCCA)</i>) atsakinga už buveinės perkėlimo pažymėjimo gavimą ir procedūrų laikymąsi.
Latvija	Įmonių registras (angl. <i>Enterprise Register</i>). Registras išduoda <i>pažymėjimą</i> , patvirtinantį, kad buvo atlikti veiksmai ir formalumai, kuriuos reikia atlikti prieš perkėlimą.
Belgija / Nyderlandai	Notariatas. Notarai išduoda pažymą, patvirtinančią vidaus ir išorės teisės aktų, priimtų vykdant susijungimą, teisėtumą.
Slovakija	Registruotos buveinės perkėlimas registruojamas kompetentingos <i>apygardos teismo</i> komerciniame registre.

Šaltinis: Ernst & Young, Study on the cross-border transfers of registered offices and cross-border divisions of companies – Final Report 2018, p. 48.

Iš aukščiau pateiktos lentelės galima išvelgti valstybių narių kompetentingų institucijų bei jų kompetencijų apimties skirtumus. Pavyzdžiui, Kipras ir Danija turi atskiras institucijas į kurias reikia kreiptis, norint perkelti įmonės buveinę į kitą šalį taip pat būtent Danijos atveju bendrovė turi gauti pažymėjimą. Tuo tarpu Belgija ir Nyderlandai, neturi kompetentingos institucijos, kuri galėtų kryptingai kuruoti įmonių perkėlimo klausimus. Norint perkelti buveinę reikia kreiptis į notarą, kuris užtikrintų atitiktį ir suteiktų pažymėjimą. Pažymima, kad apklaustos suinteresuotosios šalys kompetentingų institucijų skirtumų, kaip didelės problemos, siekiant perkelti bendrovės buveinę, nepripažino, tačiau pabrėžė, kad aiškumo trūkumas, kas yra valstybės narės kompetentinga institucija - egzistuoja. (Ernst & Young, 2018, p. 48). Dėl šios priežasties, įmonės nežino į kurią instituciją kreiptis norint užregistruoti ir gauti leidimą registruotos buveinės perkėlimui, todėl kyla pareiga samdyti teisininkus ir prašyti jų pagalbos ar konsultacijos. Visa tai sudaro papildomas išlaidas, siekiant tarpvalstybinio buveinės perkėlimo.

Darbo autoriaus nuomone, ES trūksta autoritetingos institucijos, kuri galėtų teikti nuomonės, leisti gaires ir dalintis „gerąją praktiką“. Nukrypstant nuo temos, kaip pavyzdį, būtų galima nurodyti Europos duomenų apsaugos valdybą¹³ (toliau - EDAV). EDAV yra

¹³ Prieiga per internetą: <https://edpb.europa.eu/edpb_lt>, [žiūrėta 2021 m. kovo 30 d.].

nepriklausoma Europos institucija, kuri padeda užtikrinti nuoseklų duomenų apsaugos taisyklių taikymą visoje Europos Sąjungoje ir skatina ES duomenų apsaugos institucijų bendradarbiavimą (Torre, 2019). Minėta institucija, kuria rekomendacijas, gaires, analizuoja svarbiausių teismų sprendimus ir tiekia jų išvadas. Iš viso to yra formuojama „geroji praktika“ ir pateikiama, tiek valstybių narių priežiūros institucijoms, tiek prieinama visiems suinteresuotiems asmenims¹⁴. Grįžtant prie temos iš aukščiau pateikto pavyzdžio, ES kompetentinga institucija, kuri teiktų rekomendacijas ir įžvalgas, autoriaus nuomone, tikrai turėtų palengvinti ir suteikti daugiau aiškumo procedūrų įgyvendinimui. Aukščiau darbe analizuoti iššūkiai puikiai parodo, kad valstybės narės gali laisva valia nusistatyti sau tinkamą reguliavimą, o tai sukuria teisinį neaiškumą įmonėms norinčioms perkelti registruotos buveinės adresą į kitą valstybę dėl nacionalinių taisyklių ir procedūrų nevienodumo. Dėl šios priežasties, autoriaus nuomone, kompetentinga institucija, kuri kurtų „gerąją praktiką“ padėtų bent jau iš dalies suvienodinti tarpvalstybinio persikėlimo procedūras.

Vertėtų pabrėžti, kad būtų klaidinga teigti, jog bandymų harmonizuoti procesą nebuvo. Vienas sėkmingiausių harmonizavimo pavyzdžių yra Europos modelinis bendrovės aktas (angl. *European Model Company Act, 2017*; toliau - EMCA). EMCA yra pavyzdinis bendrovių įstatymas, kurį valstybės narės gali priimti visa apimtimi, arba tam tikras įstatymo nuostatas (Aarhus University, 2021). Minėtame „švelniosios“ teisės (angl. *soft law*) šaltinyje yra pateiktos nuostatos ir aptariamos galimybės įmonės registruotos buveinės perkėlimui taip pat nurodytas pavyzdinis tarpvalstybinis perkėlimo planas ir suinteresuotų šalių apsaugos taisyklės (*European Model Company Act, 13.37 str., 2017*). Deja, bet kaip pastebima iš kompetentingų institucijų keliamų reikalavimų ir dokumentų įvairovės – bendrovių perkėlimo procesas valstybėse narėse yra skirtingas, o tai reiškia, kad valstybės nelinkusios atsižvelgti į vienodinimo iniciatyvas.

Apibendrinant, visų pirma, nagrinėtų valstybių atveju pastebima, kad vienos valstybės turi kompetentingas institucijas ir į jas būtina kreiptis, norint įgyvendinti įmonės buveinės perkėlimą. Kitos valstybės neturi, o vietoj institucijų - notariai, o tai sukelia papildomus iššūkius ir apsunkina tarpvalstybinį mobilumą bei varžo ES garantuojamą įsisteigimo laisvę. Antra, įvertinus kompetentingų institucijų nesuderinamumą, darbo autorius, išvelgė kitą problemą - autoritetingos institucijų trūkumą. Pastarosios institucijos atsiradimas būtų žingsnis link nacionalinių teisės aktų divergencijos mažinimo. Būtina

---

¹⁴ Pavyzdžiui, Valstybinė duomenų apsaugos inspekcija (VDAI), iš EDAV, konsultacijoms, buvo pateikusi standartines duomenų apsaugos tvarkymo sutarties sąlygas taip pat įvairios rekomendacijos ir gairės yra pateiktos būtent iš EDAV, o tai leidžia teigti, kad pastarosios institucijos autoritetas ir reikšmingumas yra labai svarbus.

paminėti, kad egzistuoja „švelniosios“ teisės šaltinis EMCA, kurio tikslas yra padėti valstybėms suharmonizuoti tarpvalstybinio įmonės mobilumo procedūras, tačiau atsižvelgiant į šio magistro darbo apimtyje atliktas valstybių narių teisinio reguliavimo analizes, galima daryti išvadą, kad valstybių narių įstatymai ir procedūros nėra suvienodintos ir skiriasi.

1.1.4. Viešasis v. privatus interesas

Bendrovių registruotos buveinės perkėlimą gali sąlygoti visa eilė priežasčių, pavyzdžiui, mažesnė mokesstinė našta, palankesnės ekonominės sąlygos ir įžengimas į didesnę rinką (Needham, 2013, p. 1). Europos Komisijos pirmininko pavaduotojas F. Timmermans teigė, kad: „Klestinčioje ES bendrojoje rinkoje įmonės turi laisvę judėti ir augti. Tačiau tai turi įvykti sąžiningu būdu“ (Timmermans, 2018). Taip pat atsižvelgiant į pirmoje dalyje aptarta įsisteigimo laisvės principą ir išnagrinėtus teisės aktų nesuderinamumus, darbo autorius iškėlė klausimą: ar valstybių viešasis interesas nėra ginamas įmonių tarpvalstybinio mobilumo ribojimo kaina?

Visų pirma, reikia grįžti prie inkorporavimo ir realiosios buveinės doktrinų analizės. Realiosios buveinės teorijos logika grindžiama galimybe kontroliuoti verslo veiklą ten, kur ji vykdoma, ir tokiu būdu suteikti tinkamą apsaugą kreditoriams, įmonės akcininkams, darbuotojams ir kitoms suinteresuotoms šalims, kurias veikia įmonės veikla (Schon, 2006, p. 146). Tuo tarpu, pasak Gökçe Eren, inkorporavimo teorija galėtų būti laikoma naudingesne įmonių judėjimui, nes skatina tarpvalstybinį mobilumą, neįpareigodama bendroves, norinčias perkelti pagrindinę buveinę, likviduoti (Eren, 2014, p. 2). Darbo autoriaus nuomone, galima daryti prielaidą, kad inkorporacijos doktrina yra labiau nukreipta į privačių asmenų interesus (suinteresuotas šalys, vartotojai ir pan.). Pagal G. Mustaki ir V. Engammare, bendrovė, matydama, kad kitoje valstybėje yra didesnė atitinkamos paslaugos paklausos rinka ir geresnės mokesčių sąlygos, gali be likvidavimosi procedūros persikelti ir vykdyti pagrindinę veiklą kitoje valstybėje (Mustaki, Engammare, 2009, p. 79). Jeigu įmonė generuoja didelį metinį pelną - logiška, kad tai valstybei bendrovė atneša papildomas pajamas į biudžetą. Dėl šios priežasties, gali atsirasti viešojo ir privataus intereso priešprieša, nes tarpvalstybinio persikėlimo atvejais, buveinės valstybė narė, siekdama apginti savo mokesčius interesus, paprastai draudžia perkelti bendrovės buveinę į kitą valstybę narę, kadangi gali prarasti mokesčių mokėtoją, kas sąlygoja mažesnių mokesčių surinkimą (Petrovič, 2011, p. 641). Darbo autoriaus nuomone, didelio kapitalo įmonės „išėjimas“ į kitą valstybę gali lemti akcininkų ir investuotojų pasitraukimą. O tai

reiškia, kad valstybei kyla pavojus prarasti didelius „ekonominius šaltinius“, todėl gali būti suinteresuota, bet kokių atvejų užkirsti kelią įmonės persikėlimui.

Antra, viešojo ir privataus intereso kolizija galima identifikuoti ne tik iš išvykstančios valstybės, bet ir iš priimančiosios pusės. Šią situaciją puikiai iliustruoja *Centros* byla (Europos Sąjungos Teisingumo teismo 1999 m. kovo 9 d. sprendimas *Centros Ltd prieš Erhvervs - og Selskabsstyrelsen*, C-212/97). Iš bylos faktinių aplinkybių matyti, kad Jungtinės Karalystės įmonė norėjo įsisteigti filialą Danijoje, tačiau pastaroji valstybė atsisakė įregistruoti motyvuodama tuo, kad bendrovė nori „apeiti“ įstatymą dėl reikalaujamo minimalaus kapitalo dydžio. ESTT išnagrinėjęs ginčą konstatavo, kad bendrovės visada ieško geresnių sąlygų verslo vykdymui ir vystymui. Teismas taip pat išaiškino, jog vien fakto, kad įmonė savo registruotoje buveinėje veiklos nevykdo, nepakanka uždrausti įmonei įsisteigti ir vykdyti veiklą atitinkamoje valstybėje. Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas (toliau EESRK) taip pat pritaria, jog pasinaudojimas palankesniais teisės aktais, siekiant įsisteigti, negali būti traktuojamas kaip piktnaudžiavimas (Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas, 2019). Problemos nebūtų buvę, jei įmonė būtų užtikrinusi nacionalinių įstatymų nustatytą kapitalo dydį. Vertinant pateiktos bylos sprendimą, darbo autoriaus nuomone, šis atvejis puikiai iliustruoja faktą, kad maksimalios naudos siekia ne tik bendrovės, bet ir pati valstybė. Dėl šios priežasties, kyla interesų konfliktas, kuris sąlygoja problemas bendrovėms įgyvendinant įsisteigimo laisvės principą.

Taigi, iš aukščiau pateiktos analizės galima daryti išvadą, kad išsūkiai perkeltiant bendrovės buveinę atsiranda ne tik dėl nacionalinių teisės aktų nesuderinamumo, bet ir iš siekiamos naudos valstybei, kuri gali pasireikšti per mokesčių mokėjimą, investuotojų išlaikymą ir kitus veiksnius. Valstybė norėdama išsaugoti (ar net sulaikyti) bendroves, kurios yra „mokios“ gali sukurti netiesioginis „barjerus“ ir prieštarauti įmonės registruotos buveinės perkėlimui. Be to, išanalizavus ESTT praktiką galima identifikuoti, kad priimančioji šalis, kuri negauna tiesioginės naudos iš įmonės įsisteigimo gali nepripažinti įmonės tarpvalstybinio persikėlimo. Visa tai sąlygoja, darbo autoriaus nuomone, netiesioginę kovą tarp valstybės ir įmonės finansinio intereso, o tai reiškia, kad bendrovė siekdama didesnio pelno, palankesnių teisinių taisyklių ir investuotojų įsitraukimo, gali tapti „įkalinta“ valstybės, kuri siekia biudžeto poreikių tenkinimo. Tai atskleidžia, kad viešojo ir privataus intereso problema egzistuoja ir ji apsunkina tarpvalstybinį įmonių mobilumą.

Apibendrinant tai kas buvo išdėstyta, galima teigti, kad valstybių narių nacionalinių teisės aktų divergencija sukuria įmonėms sunkumus perkelti registruotos

buveinės adresą. Visų pirma, valstybių narių įstatymų skirtumai ir procedūriniai reikalavimai aptartose valstybėse narėse skiriasi iš esmės, o tai įmonėms sukelia teisinį neaiškumą įgyvendinant valstybių narių keliamus reikalavimus. Antra, vieningos kompetentingos institucijos nebuvimas, bendrovėms sukuria papildomą našą aiškinantis atitinkamos valstybės įmonių registruotojų ir jo (registruotojus) keliamus reikalavimus. Taip pat ES mastu kompetentingos valstybės institucijos nebuvimas iškraipo kompetentingų institucijų keliamus reikalavimus, o tai įpareigoja įmones samdytis teisės ekspertus, kurie padėtų užtikrinti taisyklių atitiktį. Trečia, įmonės tarpvalstybinį mobilumą gali užkirsti ir valstybės viešojo intereso gynimas. Valstybė narė, matydama, kad įmonės persikėlimas ekonomine prasme yra „brangus“, atitinkamai valstybė narė gali dėti visas pastangas, šiam procesui užkirsti. Visa tai įmonėms sukuria iššūkius, kuriuos bendrovė turi įvertinti, siekiant registruotos buveinės perkėlimo ES.

1.2. ES taisyklių harmonizavimo stoka susijusi su įmonės registruotos buveinės perkėlimu

1.2.1. Nevieningas ESTT praktikos aiškinimas ir taikymas

ESTT nuo aštuntojo dešimtmečio aiškino teisę ir formavo praktiką dėl SESV 49 ir 54 straipsnių, kuri suteiktų daugiau teisinio aiškumo ir palengvintų tarpvalstybinį įmonių mobilumą (Meeusen, 2017, p. 294). Tačiau iš šio darbo turinio aišku, kad problema vis dar egzistuoja. Nevieningas ESTT praktikos vystymas privedė prie to, kad valstybės narės skirtingai taikė teismo išaiškintus sprendimus, kurie iki pat dabar sukelia problemų perkelti įmonės buveinę į kitą valstybę.

Pirmas atvejis, kai ESTT sprendė įmonės registruotos buveinės perkėlimo iššūkius dėl nacionalinių teisės aktų kolizijos ir jų atitikties įsisteigimo laisvės principui buvo 1988 m. išnagrinėta *Daily Mail* byla (Europos Sąjungos Teisingumo teismo 1988 m. rugsėjo 27 d. sprendimas *The Queen v H. M. Treasury and Commissioners of Inland Revenue*, C-81/87). Ginčo esmė buvo tame, kad įmonė norėjo perkelti centrinę buveinę iš Jungtinės Karalystės į Nyderlandus dėl palankesnės mokesčių sistemos. Teismas konstatavo, kad įsisteigimo laisvės principas neužtikrina teisės išlaikyti valstybės narės, kurioje yra registruota buveinė, teisės, kai įmonė perkelia savo centrinę buveinę į kitą valstybę narę (*Daily Mail*, 26 p.). Teismas nedviprasmiškai išaiškino, kad realios buveinės doktrina neprieštarauja įsisteigimo laisvės principui (Fabris, 2019, p. 108). Kaip filosofškai nurodė ESTT, skirtingai nei fiziniai asmenys, bendrovės yra įstatymų *kūriniai*, o ES Bendrijos teisėje - nacionalinių įstatymų sutvėrimai, kadangi jie egzistuoja tik remiantis skirtingais

nacionaliniais įstatymais, kurie nustato įmonės steigimą ir funkcionavimą (*Daily Mail*, 19 p.). Šis teiginys, darbo autoriaus nuomone, aiškiai nusako teismo pozicija, kad bendrovės yra ir privalo būti priklausomos nuo nacionalinių teisės aktų. Pasak autorių, šis sprendimas valstybėms suteikė diskrecija nustatyti įmonės „gyvybę ir mirtį“, nes valstybė gali savo nuožiūra nustatyti taisyklės įmonės mobilumo klausimu (Fabris, 2019, p. 108). Jeigu nacionalinės taisyklės neleidžia įmonei išvykti iš šalies, įmonė turi su tuo sutikti, nes pagal teismo sprendimą, ji yra priklausoma nuo valstybės narės nacionalinių įstatymų (Ringe, 2005, p. 26). Taigi, iš šio sprendimo išvados, galima teigti, kad vyraujantys nacionalinių įstatymų skirtumai, kurie trukdo, apsunkina arba neleidžia perkelti įmonės buveinės į kitą valstybę - nėra įsisteigimo laisvės principo ribojimas.

Po *Daily Mail* sprendimo įmonėms buvo aišku tai, kad jų tarpvalstybinis mobilumas priklauso nuo nacionalinių teisės aktų, tačiau po 10 m. ESTT visiškai sujaukė nusistovėjusią tvarką priimdamas sprendimą *Centros* byloje (Europos Sąjungos Teisingumo teismo 1999 m. kovo 9 d. sprendimas *Centros Ltd prieš Erhvervs - og Selskabsstyrelsen*, C-212/97). Sprendimas priimtas šioje byloje (ginčo aplinkybės jau buvo aptartos aukščiau darbe), kuris neleido Jungtinės Karalystės įmonei įsisteigti Danijoje dėl galimo piktnaudžiavimo sukėlė labai aršias diskusijas tarp teisės ekspertų, kurie skilo į dvi grupes. Pirmoji grupė, kuri palaikė teismo sprendimą, teigė, kad *Centros* bylos sprendimas besąlygiškai reikalauja ir įpareigoja, kad visos valstybės narės pripažintų bet kurią valstybėje narėje teisėtai įsteigtą įmonę, net jeigu įmonės pagrindinė buveinė yra kitoje valstybėje, nei registruota buveinė (Hansen, 2009, p. 149). Autoriai pritariantys šiam sprendimui taip pat nusitaikė į Prancūziją ir Vokietiją, teigdami, kad *Centros* byla aiškiai išdėstė, kad negalima drausti įsisteigti įmonėms vien dėlto, kad valstybė narė taiko realios buveinės doktriną (Hansen, 2009, p. 150)

Kita grupė autorių kritikavo *Centros* bylos sprendimą, teigdami, kad tai „privalomasis“ įmonių abipusio pripažinimo principas (Lauterfeld, 2001, p. 83), kuris sukels „nacionalinių bendrovių įstatymų lenktynes“ (Birkmose, 2006, p. 35). Atsirado ir dar viena grupė mokslininkų, kurie teigė, kad minėtas teismo sprendimas galioja tik valstybėms, kurios taiko inkorporacijos doktriną arba tik steigiant filialą (Hansen, 2009, p. 152). Šio darbo autoriaus nuomone, dešimtmetį analogų neturėjęs *Daily Mail* sprendimas „paklojo pamatus“ bendrovės tarpvalstybinio mobilumo reguliavimui, tačiau *Centros* byla vėl „sukėlė audras“. Mokslininkai nebeturėjo vieningos nuomos ir liko susiskaldymas dėl realios buveinės doktrinos atitikties įsisteigimo laisvės principui. Kitaip tariant, pastarasis teismo sprendimas pasiuntė aiškią žinutę, kad bendrovės perkėlimas dėl geresnių sąlygų, negali būti laikomas piktnaudžiavimu įsisteigimo laisvės prasme, tačiau teisės

ekspertų nesutarimai grąžino įmonių tarpvalstybinio mobilumo klausimą į pradinį tašką, kuris sukėlė iššūkių ne tik bendrovėms, bet ir valstybėms narėms.

ESTT siekdamas išsklaidyti kilusį teisinį prieštarumą dėl pastarųjų bylų, po kelerių metų priėmė naują sprendimą *Überseering* byloje (Europos Sąjungos Teisingumo teismo 2002 m. lapkričio 5 d. sprendimas *Überseering BV v Nordic Construction Company Baumanagement GmbH (NCC)*, C-208/00). Konfliktas tarp bylos šalių kilo dėlto, kad Vokietija atsisakė pripažinti jau įsisteigusią Nyderlandų bendrovę. ESTT sprendimu pripažino, kad Vokietija pažeidė įsisteigimo laisvės principą ir argumentavo, jog jeigu valstybė narė leidžia bendrovei „išvykti“ iš šalies, priimančioji šalis remdamasi realios buveinės doktrinos teorija, negali uždrausti jai įsisteigti arba įsisteigus - nepripažinti (*Überseering*, 94 p.). Atsižvelgiant į šį teismo sprendimą teismas paantrino *Centros* sprendimą, jog valstybės, kurios remiasi realios buveinės doktrina negali uždrausti įmonėms įsisteigti priimančiojoje valstybėje, tačiau nurodė, kad negali drausti tik tuo atveju, jei bendrovei leidžia išvykti valstybės narės nacionaliniai įstatymai (Baelz, Baldwin, 2002, p. 4). Šis sprendimas taip pat neliko nepastebėtas ir sulaukė teisės mokslininkų kritikuoti. Pasak autorių įsisteigimo laisvės principas tapo priklausomas nuo nacionalinių teisės aktų (Fabris, 2019, p. 110). Pasak autorių, SESV nustatyta įsisteigimo laisvė turėtų būti aiškinama taip, kad ji draudžia valstybėms narėms trukdyti įmonėms įsisteigti kitoje valstybėje narėje, o ESTT sprendimo atveju valstybė galėtų visiškai panaikinti įsisteigimo laisvę priimdamos realios buveinės teoriją, arba priimdamos įstatymą, draudžiantį nacionalinės įmonės persikėlimą į kitą valstybę (Fabris, 2019, p. 111). Pabrėžtina, kad po *Überseering* sprendimo teismas nurodė, kad realios buveinės doktrinos taikymas negali drausti įmonėms įsisteigti, tačiau šis sprendimas visiško aiškumo neatnešė, kadangi įsisteigimo laisvė yra reguliuojama nacionalinių įstatymų, o turėtų būti atvirkščiai (Ringe, 2005, p. 621).

Apibendrinus ESTT sprendimų „trilogiją“ galima daryti išvadą, kad teismų išaiškinimai nagrinėjamu klausimu buvo skirtingi ir net tam tikra prasme priešaringi. Valstybėms narėms tapo aišku, kad jos negali uždrausti įmonėms perkelti savo buveinės jei išvykstančioji šalis leidžia bendrovei išvykti. Visgi, kaip buvo galima suprasti *Überseering* byloje, valstybės narės įstatymai vis dar turi diskrecija reguliuoti įmonių mobilumą. Jei įmonė nori perkelti savo buveinę į kitą šalį, o išvykstančioji šalis to neleidžia, vadinasi įmonei tarpvalstybinio įsisteigimo įgyvendinti nepavyks, o tai sukelia įmonėms iššūkių, kadangi bendrovė norėdama išvykti iš savo šalies tampa jos įstatymų „įkaitu“. Deja, bet viskas šiais sprendimais nesibaigė ir po kelių metų ESTT vėl pateikė naujas išlygas.

Cartesio (Europos Sąjungos Teisingumo teismo 2008 m. gruodžio 16 d. sprendimas *Cartesio Oktató És Szolgáltató Bt.*, C-210/06) byla. Ginčas kilo dėl Vengrijos įmonės, kuri ketino perkelti savo buveinę į Italiją, tačiau pageidavo, kad jai liktų galioti Vengrijos įstatymai. Kadangi Vengrijoje taikoma realios buveinės doktrina, tai minėta šalis neleido tokios procedūros. Iš esmės šis atvejis patvirtinto po *Centros* ir *Überseering* bylos mokslininkų kritiką, kad valstybė gali sukurti „barjerus“ įmonei ir taip neleisti išvykti į kitą valstybę. *Cartesio* byloje, teismas grįžo dvidešimt metų atgal į *Daily Mail* sprendimą ir nurodė, kad nesant vieningos Bendrijos teisės, bendrovės, kurios nori remtis įsisteigimo teise, privalo ją įgyvendinti nacionalinę teisę, o sprendimas ar bendrovė turi teisę perkelti savo buveinę į užsienį be likvidavimo, yra preliminarus klausimas, kurį pagal dabartinę Bendrijos teisę galima išspręsti tik taikant nacionalinę teisę (*Cartesio* 109 p.). Generalinio advokato nuomone, remtis *Daily Mail* sprendimu nėra teisinga, nes teisės aktai užkerta kelią buveinės perkėlimui, o tai riboja įsisteigimo teisę, kadangi Vengrija visiškai uždraudė savo įmonėms perkelti savo centrinę administraciją į kitą valstybę narę (Beuerle ir Schillig, 2010, p. 309). Tačiau ESTT nesivadovavo generalinio advokato nuomone ir pakartojo savo samprotavimą sakydamas, kad įmonės yra nacionalinės teisės kūrėjai ir egzistuoja tik pagal nacionalinius įstatymus, kurie nustato steigimą ir veikimą (*Cartesio* 104 p.) Kaip teigia autoriai, šiame sprendime teismas palaikė realios buveinės doktrinos taikymą (Eren, 2014, p. 8). Tačiau šis teismo sprendimas, be kita ko, buvo svarbus ir dėl įsisteigimo laisvės aspekto. ESTT pažymėjo, kad valstybės narės negali įpareigoti įmonę, norinčią perkelti savo registruotą buveinę perkelti į kitą valstybę, likviduotis, jei priimančiosios šalies teisės aktai suteikia teisę įsisteigti, kadangi toks reikalavimas ribotų įsisteigimo laisvės principą (*Cartesio* 112 p.). Būtent panaši situacija atsispindėjo po kelerių metų *Vale* (Europos Sąjungos Teisingumo teismo 2012 m. liepos 12 d. sprendimas *Vale Építési Kft.*, C-378/10) byloje. Ginčas šioje byloje kilo dėlto, kad Italijos ribotos atsakomybės bendrovė norėjo persitvarkyti į Vengrijos ribotos atsakomybės bendrovę, tačiau Vengrija šio prašymo netenkino ir neleido persitvarkyti. ESTT savo sprendime nurodė, kad SESV 49 ir 54 straipsniai turi būti aiškinami taip, valstybės narės negali užkirsti kelio kitoje valstybėje įsteigtai bendrovei pertvarkyti į priimančiosios valstybės įmonę tol, kol pastarosios nacionaliniai įstatymai leidžia pertvarkyti nacionalines bendroves (*Vale* 33 p.). Po šio ESTT sprendimo tapo aišku, kad valstybės narės vis dėlto turi teisę neleisti persitvarkyti, jei nacionaliniai teisės aktai to nereguliuoja, o tai „atnešė“ dar vieną teisinį neaiškumą įmonėms norinčios perkelti savo registruotos buveinės adresą (Fabris, 2019, p. 112).

Taigi, išanalizavus aukščiau pateiktas bylas, galima teigti, kad ESTT neišsprendė, bendrovėms norinčioms perkelti savo buveinės adresą į kitą valstybę, kylančius iššūkius.

Nors ir buvo pripažinta, kad valstybės, kurios taiko realios buveinės doktriną, negali drausti įmonėms įsisteigti, tačiau pažymi, kad jei valstybė nereguliuoja bendrovių tarpvalstybinio mobilumo - įmonės perkėlimo draudimas nėra įsisteigimo laisvės pažeidimas. Tai reiškia, kad SESV 49 str. nėra absoliutus, kadangi jį riboja nacionaliniai teisės aktai.

Deja, bet ne visos institucijos pripažino ir rėmėsi ESTT praktika. Pavyzdžiui, *Moor Park* (Oberlandesgericht Nurnberg 2012-02-13 sprendimas – 2361/12; Oberlandesgericht Nurnberg 2013-06-19 sprendimas – 12 W 520/13) atvejis. Konkrečiu atveju Liuksemburgo bendrovė norėjo perkelti registruotą buveinę į Vokietiją, tačiau pastarosios šalies komercinis registras tokį prašymą atmetė, motyvuodamas tuo, kad nėra, nei Vokietijos, nei ES įstatymų, kurie reguliuotų tokį persikėlimą. Vokietijos komercinio registro sprendimą patvirtino ir teismas, kuris teigė, kad ES mastu nėra jokių taisyklių ir Liuksemburgo bendrovė nepateikė reikalingų dokumentų, kurių reikalauja Vokietijos teisė, siekiant atlikti tarpvalstybinį pertvarkymą perkeliant registruota įmonės buveinę. 2013 m. po *Vale* bylos sprendimo, Liuksemburgo bendrovė pakartotinai kreipėsi į Vokietijos komercinį registrą su tuo pačiu prašymu, tačiau jis vėl atmetė, grįsdamas tais pačiais argumentais, kaip ir pirmą kartą. Liuksemburgo bendrovei apskundus sprendimą, teismas jau rėmėsi *Vale* sprendimu ir nurodė, kad prašymas perkelti registruotą bendrovės buveinę privalo būti tenkinamas. Nors galutinis sprendimas ir leido įmonei persikelti, tačiau ši situacija puikiai parodė su kokiais sunkumais bendrovėms tenka susidurti, kad įgyvendintu SESV 49 str. garantuojamą laisvę.

Kitas atvejis, kuris parodo, kad nacionalinės institucijos neatsižvelgė į ESTT praktika, tai 2014 m. *ÖJZ* (Austrijos Aukščiausiojo teismo (OGH) 2014-04-10 sprendimas - 224/13) byla. Situacija buvo tokia, kad Italijos bendrovė norėjo persitvarkyti į Austrijos ūkinę bendriją. Austrijos komercinis registras prašymą atmetė. Ginčas nusikėlė į teismą, o šis konstatavo, kad nei Italijos, nei Austrijos įstatymai nenumato taisyklių, kurios leistų atlikti tarpvalstybinį persitvarkymą. Nors ir Austrijos nacionaliniai įstatymai leidžia pakeisti įmonėms teisinę formą, tačiau šiuo atveju tarpvalstybinis persitvarkymas buvo neleidžiamas ir bendrovė buvo neįregistruota.

Taigi, aukščiau pateikti pavyzdžiai rodo, kad valstybė ne visais atvejais remiasi ESTT sprendimais, o tai reiškia, kad dėl nacionalinių teisės skirtumų įmonėms kyla problemos įgyvendinti įsisteigimo laisvės principą ir perkelti registruotą buveinę į kitą valstybę.

Svarbus lūžis, ESTT praktikoje įvyko 2017 m., kai buvo nagrinėjamas dar vienas ginčas dėl registruotos buveinės perkėlimo *Polbud* (Europos Sąjungos Teisingumo teismo 2017 m. spalio 25 d. sprendimas *Polbud - Wykonawstwo sp. z o.o.*, C-106/16) byloje.

Ginčas kilo, kai Lenkijos įmonė norėjo perkelti registruotą buveinę į Liuksemburgą, tačiau faktinę buveinę palikti Lenkijoje. Lenkijos valdžios institucija atsisakė tenkinti prašymą išbraukti įmonę iš registro, motyvuodama, kad remiantis Lenkijos įstatymais įmonė turėjo pirmiausia likviduotis ir tada perkelti registruotos buveinės adresą į Liuksemburgą. Šis sprendimas buvo svarbus tuo, kad teismas nurodė, jog (Europos Sąjungos vidaus politikos generalinis direktoratas, 2018, p. 14):

1. Išvykimo valstybė narė turi leisti persikelti kitose valstybėse, net jei tai susiję tik su registruotos buveinės perkėlimu, nevykdant tikros ekonominės veiklos atvykimo valstybėje;
2. Tiek išvykimo, tiek atvykimo valstybė narė gali nustatyti pagrįstas išvykimo ir priėmimo sąlygas, tačiau jos negali būti taip ribojančios, kad trukdytų naudotis įsisteigimo laisve;
3. Tai, kad registruota buveinė yra įsteigta pagal valstybės narės įstatymus, siekiant pasinaudoti palankesniais teisės aktais, savaime nereiškia piktnaudžiavimo;
4. Bendras įmonės likvidavimo reikalavimas prieš vykdant tarpvalstybinį pertvarkymą yra nepagrįstas įsisteigimo laisvės apribojimas ir nėra proporcingas tiek, kiek reikia norint užtikrinti akcininkų, kreditorių ir darbuotojų apsaugą.

Pasak mokslininkų toks teismo sprendimas iškraipė įsisteigimo laisvę, kaip ji nurodyta SESV (Fabris, 2019, p. 112). Pasak autorių, tai be jokios abejonės nukrypstama nuo ankstesnės praktikos, kuri buvo aiškinama, kad įsisteigimo laisvės tikslas yra apsaugoti realią, tikrą ekonominę veiklą kitoje valstybėje narėje, o ne persitvarkyti perkeliant registruotos buveinės adresą į kitą šalį, kuri neturi jokio ryšio su priimančiosios valstybės teritorija, nes visa veikla liks Lenkijoje (Akhtamova, 2020, p. 309). Šiai pozicijai pritarė ir Generalinė Advokatė J. Kokott, kuri teigė, kad tikros ekonominės veiklos vykdymas yra įsisteigimo laisvės sąlyga (Generalinės advokatės J. Kokott nuomonė, 2017, 35 p.). Tačiau ESTT nustatė, kad įsisteigimo laisvė apima teisę vykdyti savo veiklą visose valstybėse narėse, o valstybės narės turi leisti šalies viduje įregistruotoms įmonėms steigtis pagal kitos jurisdikcijos įstatymus nelikviduojant įmonės (*Polbud* 65 p.). Kaip teigė teisės ekspertai, *Polbud* sprendimas uždegė žalią šviesą įmonėms perkelti registruotos buveinės adresą į tas valstybes, kur yra sudarytos geriausios sąlygos, kadangi ESTT priimdamas sprendimą pažymėjo, kad pasinaudojimas palankesniais teisės aktais, negali būti traktuojamas, kaip SESV 49 str. pažeidimas (Europos Sąjungos vidaus politikos generalinis direktoratas, 2018, p. 16).

Apibendrinant, kaip teigė Europos komisija, ESTT praktika egzistuojančias kliūtis pašalino tik iš dalies ir tik kiekvienu atveju atskirai (Europos Komisija, 2018). Beveik 30

metų trukęs procesas iki galo aiškumo nesuformavo. Nors ESTT aiškiai nurodė, kad valstybės negali: i) drausti įsisteigti užsienio bendrovėms remiantis realios buveinės doktrina, ii) atvykstančioms ir nacionalinėms bendrovėms taikyti skirtingus standartus, iii) nurodyti įmonėms likviduotis, norint perkelti registruotos buveinės adresą. Visgi, atlikta analizė parodė, kad pasitaikė atveju, jog nacionalinės institucijos nesilaikė ESTT suformuotos praktikos ir neleido įmonėms persikelti į atitinkamas valstybes. Taip pat įsisteigimo laisvės principas kaip parodė praktika nėra absoliutus, kadangi jei valstybė draudžia tam tikras procedūras, įmonėms gali būti neįmanoma perkelti registruotos buveinės į kitą valstybę. Dėl šios priežasties, įmonės vis dar yra priklausomos tam tikrais atvejais nuo kiekvienos šalies nacionalinių įstatymų, o tai leidžia suprasti, kad ES trūksta taisyklių, kurios reguliuotų bendrovės registruotos buveinės perkėlimą į kitą valstybę.

1.2.2. ES taisyklių ir procedūrų trūkumas

ESTT praktikoje ne iki galo išsprendė problemas, kylančias dėl skirtingų ES teisės sistemų divergencijos, tačiau savo sprendimuose ESTT pateikė aiškia žinutę įstatymo leidėjams, kad problemos, kurių neišsprendžia įsisteigimo laisvė, turi būti sprendžiamos būsimuose įstatymuose ar konvencijose (*Daily Mail* 23 p.). Nors šiuo metu yra įgyvendinti tam tikri teisiniai instrumentai, kaip Europos Bendrovės (SE) Reglamentas, tačiau šis teisės aktas tiesiogiai nesprenžia iššūkių susijusių su įmonės registruotos buveinės perkėlimu ir išryškina problemą, kad trikdžiai įmonių laisvam judėjimui vis dar egzistuoja (Ernst & Young, 2018, p. 33). Šioje dalyje bus analizuojama Europos Bendrovė kaip alternatyva perkelti registruotos buveinės adresą į kitą valstybę. Bus siekiama identifikuoti iššūkius kylančius tiek persitvarkant į SE, tiek perkeliant buveinę į kitą valstybę narę.

Societas Europaea

Europos bendrovė (toliau - SE) yra akcinė bendrovė, suteikianti galimybę vykdyti veiklą bet kokioje Europos šalyje, remiantis Reglamente reguliuojamomis nuostatomis (2001 m. spalio 8 d. Tarybos Reglamentas (EB) Nr. 2157/2001 dėl Europos bendrovės (SE) statuto, 2013). Pagrindinis SE bruožas yra įmonių tarpvalstybinis judėjimas EEE (SE Reglamento 8 str. 1 d.). Kaip teigia teisės praktikai, šis mobilumas vadinamas esminiu SE varikliu ir realiu pranašumu, lyginant su nacionalinėmis įmonėmis (Spiliotis, 2020, p. 11). Taip pat ši alternatyvi priemonė, suteikia motyvą ir pagrindą įmonėms persitvarkyti į SE (Ringe, 2007, p. 187). Būtina pabrėžti, kad SE gali perkelti savo buveinę iš vienos valstybės į kitą, neturėdama jokių padarinių (Spiliotis, 2020, p. 11). Be to, pagal reglamento 8

straipsnį SE buveinės perkėlimas nereikalauja likvidavimo procedūros ar naujo juridinio asmens įsteigimo (SE Reglamento 8 str.). Taigi, tai suteikia didelį pranašumą, lyginant su nacionalinių įmonių perkėlimu, nes buveinės perkėlimas vyksta be įmonės likvidavimo procedūros ir užtikrinant SE, kaip juridinio asmens, veiklos tęstinumą viso proceso metu (Dzida, 2008, p. 78). Iš esmės, iki šiol paminėti veiksniai iliustruoja, kad Reglamentu siekiama sumažinti įmonių administracines išlaidas ir suteikti joms teisinį tikrumą tęsiant veiklą ES (Kirshner, 2010, p. 1296).

Remiantis statistinėmis duomenimis, 2004 - 2019 metų laikotarpiu ES buvo užregistruota 3351 SE bendrovių (Biermeyer, Meyer, 2020, p. 36). Atsižvelgiant į 2014 metų statistiką, SE bendrovės sudarė tik 0,009 proc. visų ES bendrovių (Ernst & Young, 2018, p. 34). Kaip buvo aptarta aukščiau, SE suteikia galimybę judėti EEE ir palengvina persikėlimo procesą, tad kyla natūralus klausimas, kodėl jų tiek mažai? Siekiant atsakyti į šį klausimą, žemiau bus pateikta analizė.

Visų pirma, pagrindinė kliūtis gali būti jau ankščiau aptarta realios buveinės doktrina. Deja, bet autorių nuomonės čia išsiskiria. Vieni nurodo, kad Reglamente nustatyta sistema yra kompromisas tarp inkorporacinės ir realios buveinės doktrinos. Jų požiūriu, SE įveda teisinį tikrumą, kadangi visoms EEE šalims galioja vienodos taisyklės ir nėra prieštaraujančių nacionalinių teisės normų kolizijos (Roth, 2003, p. 192). Tačiau kiti autoriai nesutinka su šiomis išvalgomis ir apeliuoja, kad SE turi daugiau realios buveinės doktrinos bruožų. Pavyzdžiui, be vykdymo, likvidavimo ir bendradarbiavimo procedūrų, Reglamentas daugeliu atvejų remiasi registruotos buveinės vidaus teise, o tai reiškia, kad SE Reglamento reguliuojančios taisyklės palieka nedidelę erdvę šalių savarankiškumui (Wymeersch, 2003, p. 690). Žvelgiant į SE Reglamento 7 str. nuostatą, SE bendrovė negali perkelti savo registruotos buveinės į kitą valstybę narę palikdama pagrindinę buveinę pirmojoje valstybėje narėje arba atvirkščiai. Tai akivaizdžiai riboja įsisteigimo laisvę toms įmonėms, kurios nori pasinaudoti valstybės narės vidaus taisyklėmis, įsteigdamos savo pagrindinę buveinę toje valstybėje narėje neperkeldamos savo registruotos buveinės (Riestra, 2004, p. 1306). Šio darbo autoriaus nuomone, šalys, kurios pripažįsta ir taiko inkorporacijos doktriną, gali sudaryti geresnes sąlygas įmonėms perkelti savo buveinę t. y. leisti faktinę buveinę įsisteigti atskirai nuo registruotos buveinės, o tai suponuoja išvadą, kad SE steigimas, siekiant perkelti bendrovės registruotą buveinės adresą į valstybę, kuri taiko inkorporacijos teoriją, ne visais atvejais bus pranašesnis sprendimas

Antra, Reglamento 2 str. numato keturis variantus, kuriais galima formuoti Europos bendrovę (SE Reglamento 2 str.) Minėtoje nuostatoje yra išskiriami kertiniai reikalavimai: i) privalo būti tarpvalstybinis elementas ii) nacionalinės bendrovės turi pateikti į

Reglamente nurodyta galutinį I ir II priedo sąrašą iii) įstatymo nurodytais atvejais turi turėti dvejus metus veikiančią dukterinę bendrovę, kuriai taikoma kitos valstybės narės teisė, arba kitoje valstybėje narėje veikia jos filialas. Nurodyti reikalavimai, brėžia aiškia žinia, kad nauji ūkio subjektai, ne visais atvejais gali pasinaudoti galimybe persitvarkyti į SE bendrovę (Spiliotis, 2020, p. 15). Dėl šios priežasties, neseniai įsteigtos įmonės neturės galimybės steigti SE bendrovės, o tai sukels joms iššūkį, siekiant perkelti įmonės registruotą buveinę. Taip pat jei bendrovė veikia tik vienoje valstybėje narėje, ji negalės persitvarkyti į SE, kadangi nebus dviejų bendrovių, kurios veikia pagal skirtingus valstybių narių įstatymus. Visa tai parodo, kad Reglamentu gali pasinaudoti tik ribotas skaičius bendrovių, o tai tik iš dalies sprendžia įmonių mobilumo problemą ES.

Trečia, problemą iššaukia Reglamento 4 str., kuris reikalauja, kad SE bendrovės minimalus kapitalo dydis privalo būti 120 tūkst. eurų (SE Reglamento 4 str.) Tai reiškia, kad mažai ar vidutinei įmonei gali būti neįmanoma atitikti reikalavimų (Wilk, 2012, p. 5). Darbo autoriaus nuomone, mažoms ir vidutinėms įmonėms šis reikalavimas yra „utopija“, o remiantis 2018 m. duomenimis, ES buvo registruota apie 24 milijonai ribotos atsakomybės bendrovių, iš kurių 98 - 99 proc. buvo mažos arba vidutinės įmonės (Europos Komisija, 2018). Tačiau, darbo autoriaus nuomone, problema gali būti kur kas gilesnė. Pavyzdžiui yra tikimybė, kad ši nuostata gali sukelti konkurenciją ribojančias pasekmes – mažos ar vidutinės įmonės neturėdamos atitinkamo kapitalo dydžio netektų galimybės steigti SE bendrovės ir persikelti į kitą valstybę. Tuo tarpu didelėms įmonėms, kurios generuoja pelną ši nuostata iš konkurencinės pusės yra palanki, kadangi tai eliminuoja dalį konkurentų. Šiuo atveju, pasekmės atsirastų ne tik mažoms ar vidutinėms įmonėms, kurios neatitiko reikalavimų ir negalėjo persikelti, taip pat ir vartotojams, kurie dėl mažos pasiūlos neturėtų galimybės rinktis asortimento ir atitinkamai už analogiškas prekes mokėtų didesnes kainas. Teisės praktikai, minėta Reglamento reikalavimą traktuoja, kaip lygybės ir įsisteigimo laisvės pažeidimą (Spiliotis, 2020, p. 27). Taigi, žvelgiant į šią problemą, manytina, kad tai viena iš priežasčių, kodėl SE bendrovių skaičius santykinai yra nedidelis.

Ketvirta, Reglamento 8 str. įpareigoja įmonę: i) parengti persikėlimo pasiūlymą, ii) persikėlimo pasiūlymą paskelbti pagal valstybės į kurią norima perkelti buveinę taikomus nacionalinius įstatymus, iii) nuo pasiūlymo paskelbimo turi sueiti mažiausiai dviejų mėnesių laikotarpis, kol bus galima priimti sprendimą dėl persikėlimo, iv) visuotinio akcininkų susirinkimo patvirtinimo, v) suinteresuotų šalių apsaugos supažindinimas vi) kompetentingų institucijų pažymėjimas viii) apie bendrovės įregistravimą viešas paskelbimas pagal VN įstatymus. Visa ši procedūra yra itin sudėtinga ir reikalauja daug laiko (SE Reglamento 8 str.). Tokie reikalavimai, kaip paskelbti apie persikėlimą pagal

atitinkamos valstybės narės įstatymus grąžina mus į šio darbo 1.1. dalį, kur buvo nagrinėjami konkrečių šalių teisinių/procedūrinių reikalavimų nesuderinamumai. Mokslininkai šioje situacijoje pastebi dar vieną problemą. Jie teigia, kad įprastai Reglamentas turi užtikrinti vienodą ES įstatymų taikymą visose valstybėse narėse ir kiekviena šalis privalo laikytis nurodytų nuostatų, tačiau šis Reglamentas veikia kaip Direktyva, kurioje priemonių pasirinkimas paliekamas spręsti nacionalinėms institucijoms (Spiliotis, 2020, p. 22). Tai leidžia teigti, kad SE Reglamentas ne visais aspektais sprendžia nacionalinių teisės aktų divergenciją, o tai bendrovėms sukelia teisinį neaiškumą, kuris turi neigiamą įtaką įmonių mobilumui ES.

Apibendrinant galima teigti, kad vienas iš SE bendrovės bruožų yra padėti ir palengvinti įmonėms perkelti registruotą buveinę EEE, sukuriant vienodas taisykles. Tačiau atlikus analizę ir pasitelkiant autorių įžvalgas, galima identifikuoti, kad šis ES teisės instrumentas visų problemų, kylančių įmonės tarpvalstybiniam mobilumui įgyvendinti nesprendžia. Didelis kapitalo dydis, realios buveinės teorijos pagrindas, diskrecija valstybių narių nacionaliniams įstatymams ir ilgas procedūros procesas sukelia iššūkius bendrovėms persitvarkyti į SE ir perkelti registruotos buveinės adresą į kitas valstybes.

Apibendrinant tai kas buvo išdėstyta iki šiol, galima teigti, kad įmonės siekdamas perkelti registruotos buveinės adresą ES susiduria su problemų gausa. Nesuderinti valstybių narių įstatymai arba jų nebuvimas, procedūrų įvairovė, kompetentingų institucijų skirtingumas - sukuria teisinį neapibrėžtumą įmonėms siekiančioms tarpvalstybinio persikėlimo. Taip pat valstybės siekis „patenkinti“ viešąjį interesą ir gauti naudos valstybei, gali užkirsti kelia įmonės privataus intereso įgyvendinimui, siekiant geresnių verslo sąlygų. Visa tai apsunkina įsisteigimo laisvės įgyvendinimą ir referuoja į ES teisinių instrumentų trūkumą. ESTT praktikoje 30 metų trunkantis taisyklių aiškinimas tiesioginės naudos ir aiškumo, įmonių tarpvalstybinio mobilumo klausimu, nesuteikė. Teismas konkrečiai nurodė, kad tai ko nereguliuoja ES įstatymai - nacionalinių valstybių diskrecija. Nors ES institucijos ir sureagavo į ESTT signalą dėl bendrų teisinių instrumentų trūkumo, tačiau tai problemos neišsprendė ir iššūkiai kylantys dėl įmonės registruotos buveinės perkėlimo, vis dar egzistuoja.

2. ATEITIES PERSPEKTYVOS PERKELIANT BENDROVĖS REGISTRUOTĄ BUVEINĘ EUROPOS SĄJUNGOJE

Pirmojoje šio darbo dalyje buvo analizuojami iššūkiai su kuriais susiduria įmonės norinčios perkelti registruotos buveinės adresą į kitą valstybę. Išvada parodė, kad įmonės negali tiesiogiai pasinaudoti įsisteigimo laisvės principu ir įsisteigti kitoje valstybėje narėje, nes dėl nacionalinių teisės aktų divergencijos ir ES reguliavimo trūkumo buveinės perkėlimo procesas tampa sudėtingas ir kainuojantis laiko bei piniginių kaštų. Europos Parlamento teigimu, dabartiniai teisės aktai visose valstybėse narėse labai skiriasi, o dėl to kyla teisinis netikrumas ir įmonės atgrasomos nuo galimybės pasinaudoti įsisteigimo laisvės principu ir perkelti savo veiklą į kitą valstybę (Europos Parlamentas, 2018). Tad kyla klausimas: kokios galimybės ir pakeitimai laukia įmonių, norinčių perkelti savo registruotos buveinės adresą į kitą valstybę? Šioje darbo dalyje bus nagrinėjamos ir analizuojamos ateities perspektyvos, kuriomis bus siekiama harmonizuoti, palengvinti ir suteikti teisinį aiškumą tarpvalstybinio mobilumo klausimu.

2.1. Direktyva 2019/2121 - pasiektas tarpvalstybinis konsensusas dėl įmonės registruotos buveinės perkėlimo?

2018 m. balandžio mėn. ES Komisija pateikė Direktyvos pasiūlymą, kuris iš dalies pakeistų Direktyvą 2017/1132 dėl tarpvalstybinių pertvarkymų, susijungimų ir skaidymo (Europos Komisija, 2018). Pasiūlyme buvo nustatytos bendros taisyklės ir procedūros, kaip įmonė galėtų judėti iš vienos valstybės narės į kitą, susijungti arba skaidytis į dvi ar daugiau naujų bendrovių (Europos Komisija, 2018). Kaip teigė Komisija, šiuo metu bendrovės, pageidaujantys perkelti savo registruotą buveinę turi remtis valstybių narių įstatymais. Naujos Direktyvos pasiūlymas buvo grindžiamas ESTT praktika, kai teismas pripažino bendrovių teisę įsisteigimo laisvės pagrindu vykdyti vienos valstybės ribas peržengiantį pertvarkymą (*Polbud*) ir SESV 49 str., kuris garantuoja tarpvalstybinį įsisteigimą (Europos Komisija, 2018). Bendrų taisyklių nebuvimas ir nacionalinių įstatymų skirtumai yra didelė kliūtis įmonėms perkelti registruotą buveinę į kitą valstybę. Dėl to, siekiant sureguliuoti tarpvalstybinį įmonių mobilumą, reikia bendrų taisyklių ir procedūrų, kurios palengvintų bendrovių persikėlimą ES. Komisija siūlydama naują Direktyvą išsikėlė du pagrindinius tikslus (Europos Komisija, 2018):

1. sudaryti galimybę bendrovėms, ypač mažoms ir vidutinėms, įgyvendinti vienos valstybės ribas peržengiantį pertvarkymą tvarkingai, veiksmingai ir efektyviai;

2. tinkamu ir proporcingu būdu apsaugoti labiausiai paveiktus suinteresuotus asmenis, kaip antai darbuotojus, kreditorius ir akcininkus.

Pažymėtina, kad EESRK įvertinusi Komisijos pasiūlymą pritarė ES atliekamam vienos valstybės ribas peržengiančiam pertvarkymui. Taip pat EESRK atsižvelgdama į *Polbud* sprendimą pabrėžė, kad nacionalinės normos pagal kurias privalomas likvidavimas, būtina bendrovės perkėlimo į kitą valstybę sąlyga yra nepagrįstos ir neproporcingos, todėl jos negali būti suderinamos su įsisteigimo laisvės principu (Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas, 2019).

Darbo autoriaus nuomone, Komisija atsižvelgė į mažų ir vidutinių įmonių kapitalo galimybes. Kaip pavyzdys, SE bendrovės alternatyva, kai bendrovė turi užtikrinti 120 tūkst. EUR kapitalą arba dėl nacionalinių teisės aktų kolizijos, kai įmonės turi persitvarkyti ir užtikrinti atitiktį pagal nacionalinės valstybės taikomus įstatymus. Visa tai kainuoja ir mažoms įmonėms tampa sunku įgyvendinti įsisteigimo laisvės principą.

Atsižvelgiant į Komisijos pasiūlymą, buvo priimta Europos Parlamento ir Tarybos Direktyva 2019/2121, kuri iš dalies pakeitė buvusią Direktyvą 2017/1132 dėl tarpvalstybinių pertvarkymų, susijungimų ir skaidymo (Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2019/2121 2019 m. lapkričio 27 d. kuria iš dalies keičiamos Direktyvos (ES) 2017/1132 nuostatos, kiek tai susiję su vienos valstybės ribas peržengiančiu pertvarkymu, jungimu ir skaidymu). Naujos Direktyvos pakeitimai buvo labai reikalingi ir pageidautini ES bendrovių teisei. Tai įnešė svarbių pokyčių, siekiant sureguliuotų ir aiškių tarpvalstybinio įmonių mobilumo taisyklių (Koliadynska, 2020, p. 19).

Visų pirma, bendrovė norėdama perkelti registruotą buveinę į kitą šalį ir remtis Direktyvos nuostatomis pirmiausia privalės būti ribotos atsakomybės (Direktyva 2019/2121, 86a str.). Sunku pasakyti, kodėl įstatymų leidėjas pasirinko tik ribotos atsakomybės teisinę formą, tačiau galima grįsti tuo, kad 2018 m. duomenimis ES buvo 24 milijonai bendrovių iš kurių 80 proc. yra ribotos atsakomybės (Europos Komisija, 2018). Iš kitos pusės, atsižvelgiant į *Cartesio* bylą, bendrovė buvo komanditinė ūkio bendrija (*Cartesio*, 21 p.). Dėl šios priežasties ateityje gali kilti teisinių ginčų, siekiant perkelti ne ribotos atsakomybės bendrovę į kitą valstybę.

Antra, valstybės narės bus įpareigosios parengti atitinkamas procedūras tarpvalstybiniam įmonės buveinės perkėlimui (Direktyva 2019/2121, 86g str.). Valstybė iš kurios išvykstama bus įpareigota sudaryti sąlygas ir procedūras, siekiant gauti pažymėjimą, kuris leidžia įmonei perkelti savo buveinę į kitą šalį. Priimančiojo valstybė privalės užtikrinti tolesnes procedūras bendrovei, kuri turi pažymėjimą dėl jos buveinės perkėlimo (Direktyva 2019/2121, 86c str.). Akivaizdu, kad įstatymų leidėjas siekia sukurti kuo

aiškesnę ir vientisą struktūrą, kad įmonėms siekiančioms perkelti registruotą buveinę būtų kuo mažiau teisinio neaiškumo. Europos Parlamentas taip pat pažymėjo, kad valstybių narių teisės aktuose būtina įtvirtinti aiškias, nuoseklias ir vienodas taisykles (Europos Parlamentas, 2018)

Trečia, bendrovės bus įpareigos paruošti atitinkamus dokumentus ir ataskaitas pagal nustatytus terminus. Įmonė, siekdama persitvarkyti turės paruošti sąlygų projektą (Direktyva 2019/2121, 86d str.). Likus šešioms savaitėms iki visuotinio susirinkimo, bendrovės nariai ir darbuotojai turės būti informuoti apie ekonominį poveikį, kuris kils perkeltiant įmonės registruotą buveinę į kitą šalį (Direktyva 2019/2121, 86e str.). Vienodas procedūrinių terminų nustatymas suteiks teisinio aiškumo įmonėms norinčioms perkelti registruotos buveinės adresą į kitą valstybę. Kadangi bendrovėms nereikės papildomai samdyti teisininkų dėl terminų atitikties užtikrinimo ir pagerės įgyvendinimo veiksmingumas.

Ketvirta, suinteresuotų šalių apsauga. Siekiant užtikrinti bendrovės narių apsaugą, valstybė yra įpareigota užtikrinti įmonės narių, kurie balsavo prieš bendrovės persikėlimą atitinkama pinigine kompensacija už perleistas akcijas (Direktyva 2019/2121, 86i str.). Žvelgiant iš kreditorių apsaugos pusės, bendrovė pertvarkymo sąlygų projekte turi nurodyti kokios garantijos ir apsaugos priemonės yra taikomos kreditoriams (Direktyva 2019/2121, 86d str.). Valstybė narė privalo užtikrinti, kad kreditoriai turėtų teisę per tris mėnesius, nuo sąlygų projekto paskelbimo kreiptis į teisminę instituciją, jei manoma, kad bendrovės nurodytos apsaugos priemonės yra netinkamos ir kyla didelė grėsmė kreditorių apsaugai užtikrinti (Direktyva 2019/2121, 86j str.). Taip pat valstybė turi užtikrinti ir bendrovės darbuotojų teisę į informaciją ir konsultacijas. Kaip teigia autoriai, labai svarbu, kad Direktyva 2019/2121 užtikrina ir nustato akcininkų, darbuotojų ir kreditorių apsaugą nustatančias taisykles (Jakupak, Bregeš, 2020, p. 218). Taigi, Direktyva 2019/2121 aiškiai ir be didesnių išimčių įpareigoja valstybes nares nustatyti vienodas taisykles, siekiant apsaugoti suinteresuotas šalis, o tai didelis žingsnis pirmyn, siekiant palengvinti įmonės registruotos buveinės perkėlimo adresą į kitą valstybę, nes iki šiol valstybės narės, arba nustatydavo skirtingas taisykles, arba iš vis suinteresuotų šalių apsaugos nereguliuodavo.

Penkta, kompetentinga institucija. Direktyva įpareigoja valstybes nares paskirti atitinkamą instituciją, kuri tikrintų pertvarkymo teisėtumą ir išduotų patvirtinančią pažymą. Šioje vietoje, Direktyva 2019/2121 leidžia valstybėms savo nuožiūra paskirti kompetentingą instituciją, pavyzdžiui, teismas ar notaras (Direktyva 2019/2121, 86m str.). Svarbiausia tai, kad Direktyvoje 2019/2121 yra nurodytos procedūros ir formalumai, kuriuos turi tenkinti valstybės paskirta kompetentinga institucija (Direktyva 2019/2121,

86m str.). Pažymą, kurią išduos kompetentinga institucija bus, kaip įrodymas, kad bendrovė tenkina visas sąlygas ir atitinka Direktyvos 2019/2121 nurodytus reikalavimus. Darbo autoriaus nuomone, bendros taisyklės, nurodytos kompetentingoms institucijoms yra svarbus žingsnis, siekiant harmonizuotos sistemos, kuris palengvins ir panaikins teisinį netikrumą įmonėms norinčioms perkelti registruotos buveinės adresą. Tačiau, galima įžvelgti, kad vieningos kompetentingos institucijos tarp valstybių narių nebus. Nors, kaip buvo nagrinėta pirmojoje šio darbo dalyje, autoriai kėlė problemą, kad skirtingos kompetentingos institucijos sukuria teisinį neaiškumą ir sukelia papildomų problemų bei kaštų išsiaiškinant į kokią instituciją reikia kreiptis, bet kaip pastebima iš šios Direktyvos nuostatų, įstatymo leidėjas šio aspekto nelinkęs suvienodinti. Galima daryti išvada, kad bent jau artimiausiu metu, įmonėms kils tam tikri iššūkiai identifikuoti konkrečios valstybės kompetentingą instituciją.

Dėl tarpvalstybinio pertvarkymo, susijungimo ir skaidymo įmonė perkėlus savo registruotą buveinę į kitą valstybę turėtų išsaugoti savo juridinį statusą, turtą ir įsipareigojimus bei visas teises ir pareigas, įskaitant teises ir pareigas, kylančias iš sutarčių (Jakupak, Bregeš, 2020, p. 219).

Apibendrinant, galima teigti, kad Europos Komisijos pasiūlymas, kuris buvo sudarytas atsižvelgiant į ESTT praktiką, kurioje buvo nagrinėjami iššūkiai, kylantys bendrovėms perkeltiant registruotą buveinės adresą, įgavo prasmę. Iš pateiktų Direktyvos 2019/2121 nuostatų analizės peršasi išvada, kad ES žengė svarbų žingsnį link harmonizuotos sistemos. Procedūros, dokumentai, suinteresuotų šalių apsauga, terminai - visa tai pateikta Direktyvoje 2019/2121, o valstybės narės privalo tai įsidiesti iki 2023 m. sausio 31 d. (Direktyva 2019/2121, 3 str.). Darbo autoriaus nuomone, tai labai svarbus dokumentas, siekiant tvarios ir vieningos sistemos bendrovių teisėje, bet dar sunku daryti išvadas apie tai, kaip procesas vyks realiose situacijose, kadangi tam reikia laiko. Iš pateiktos analizės galima įžvelgti, kad įstatymų leidėjas sureguliuavo ne visus šio darbo pirmoje dalyje nurodytus iššūkius. Sunkumai įmonėms gali kilti, kai bendrovė yra ne ribotos atsakomybės, nes įmonės norėdamos remtis Direktyvos 2019/2121 nuostatomis privalės persitvarkyti. Kitas iššūkis, kuris vis dar išliks - vienodų kompetentingų institucijų nebuvimas. Tai gali įmonėms kainuoti papildomo laiko ir kaštų, siekiant išsiaiškinti atitinkamas institucijas. Visgi, pasak Jahanna Storz, Direktyva 2019/2121 jau dabar aiškiai reglamentuoja galiojančių valstybių narių teisės pasikeitimo momentą ir taip reikšmingai prisideda prie teisinio tikrumo (Storz, 2020).

2.2. Įmonių tarpvalstybinis mobilumas po *Brexit*

2016 m. birželio 23 d. Jungtinėje Karalystėje įvykęs referendumas dėl išstojimo iš ES pasiekė galutinį tašką. Po ilgų derybų dėl ES piliečių teisių, finansinių prievolių, bendrų gairių ir taisyklių, deja, bet įvyko tai, ko mažiausiai visi norėjo - „kietasis“ *Brexit* (Europos Vadovų Taryba, 2020). 2021 sausio 1 d. Jungtinė Karalystė oficialiai tapo nebe ES nare¹⁵. *Brexit* klausimas tapo aktualus ir įmonėms, kurios ne tik nori atlikti tarpvalstybinius buveinės persikėlimus, bet ir bendrovėms, kurios yra įsisteigusios Jungtinėje Karalystėje.

Įmonių tarpvalstybinis mobilumas į Jungtinę Karalystę po referendumo kardinaliai pasikeitė ir tai puikiai iliustruoja statistika. 2007 m. - 2017 m. laikotarpiu į Jungtinę Karalystę persikėlė 233 įmonės, o išvyko 123. 2018 m. 76 įmonės perkėlė savo registruotą buveinę į Jungtinę Karalystę, kai tuo tarpu 116 įmonių išvyko. Galiausiai 2019 m. statistikos rezultatai buvo dar prastesni Jungtinės Karalystės atžvilgiu - į šalį tik 28 bendrovės perkėlė savo registruotą buveinę, o valstybę paliko net 222 bendrovės (Biermeyer, Meyer, 2020, p. 17). Atsižvelgiant į statistiką, pastebima, kad iki 2017 m. įmonių atvykimo atveju būdavo daugiau nei išvykimo, tuo tarpu nuo 2018 - 2019 m. situacija drastiškai pasikeitė ir didelė dalis įmonių iškėlė savo registruotas buveines iš šalies. Viso to paaiškinimą galima sieti su Jungtinės Karalystės atsiskyrimu, kadangi pradinės *Brexit* datos buvo nustatytos 2019 m. kovo 29 d. ir balandžio 12 d. (Europos Vadovų Taryba, 2020). Operacijos buvo planuojamos taip, kad jos būtų baigtos iki 2019 m. kovo pabaigos, siekiant išvengti vėlavimo (Biermeyer, Meyer, 2020, p. 18). Ši situacija signalizuoja, kad Jungtinės Karalystė dėl išstojimo iš ES tapo nebepatraukli įmonių veiklos vieta, o to priežastis bus bandoma identifikuoti toliau darbe.

Po *Brexit*, Europos įstatymai ir sutartys nebetenka galios, nes Jungtinė Karalystė dabar yra priskiriama trečiosioms šalims (Tarptautinio reguliavimo strategijos grupė, 2017, p. 5). Vadinasi, kad keturios Europos laisvės, nurodytos SESV nebėra taikomos, o tai reiškia, kad įmonės įsteigtos vidaus rinkoje negali kliautis įsisteigimo laisvės principu (Böckli *et al.*, 2017, p. 6). Jungtinės Karalystės atžvilgiu, ES įkurtos įmonės bus laikomos trečiųjų šalių įmonėmis ir joms bus taikomi Jungtinės Karalystės nacionaliniai įstatymai (Böckli *et al.*, 2017, p. 6).

ESTT sprendimų praktikoje išdėstytos taisyklės susijusios su įmonės registruotos buveinės perkėlimu taip pat nebeteks galios. Tokios bylos kaip *Centros*, *Überseering*, *Cartesio*, *Vale* ir *Polbud*, kuriose buvo išaiškinta, kad priimančiosios valstybės negalėjo

---

¹⁵ Prieiga per internetą: <https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_20_2478>, [žiūrėta 2021 m. kovo 30 d.].

sutelkti papildomų ir diskriminacinių reikalavimų įmonėms - neturės jokio teisinio pagrindo, kilus ginčui dėl registruotos buveinės perkėlimo¹⁶.

Dar viena problema kuri apsunkina įmonių registruotos buveinės perkėlimą, ta, kad Direktyvos ir Reglamentai po *Brexit* nebėra taikomi ir gali tekti juos pakeisti kitais instrumentais. Jungtinėje Karalystėje Europos bendrovė nebegali veikti, nes SE buveinė ir jos įsteigimas turi būti Europos Sąjungoje (SE Reglamento 11 preambulės d.). Jungtinė Karalystė nurodė, kad nuo 2021 sausio 1 d. visos SE bendrovės, kurios pasiliko Jungtinėje Karalystėje automatiškai bus pertvarkytos į *UK societas*, o tai aiškiai parodo, kad Reglamentas nebebus taikomas (Companies House, 2020).

Didelė dalis valstybinių teisės aktų harmonizavimo vyko Direktyvų forma, kuria buvo siekiama pašalinti akivaizdžiausius nacionalinių teisinių sistemų skirtumus¹⁷. Kadangi Direktyvos privalėjo būti perkeltos į nacionalinę teisę, galima daryti prielaidą, jog iki šiol perkelti teisės aktai turėtų būti lygiaverčiai, nors jų taikymo sąlygos gali skirtis. Ši savybė gali palengvinti sandorius tarp Jungtinės Karalystės ir ES esančių įmonių, nes jiems galioja panašūs teisiniai režimai. Darbo autoriaus nuomone, paguoda nėra didelė, nes naujoji Direktyva 2019/2121, kuri buvo analizuota aukščiau, nespėjo įsigaliooti, o tai reiškia, kad Jungtinė Karalystė nebeturės nieko bendra su naujomis taisyklėmis. Tačiau, kaip teigia autoriai, nors Jungtinėje Karalystėje ir liktų galioti identiškos nuostatos, diskriminacijos atveju, įmonė norinti perkelti registruotą buveinę į Jungtinę Karalystę, gindama savo teises, bendrovė negalėtų remtis nei įsisteigimo principu, nei ESTT praktika (Böckli *et al.*, 2017, p. 9).

2018 m. Jungtinėje Karalystėje buvo nagrinėjama byla *Re Easynet Global Services Ltd* (Jungtinės Karalystės Aukščiausiojo Teismo byla *Easynet Global Services Ltd*, 2018), kuri atspindi Jungtinės Karalystės teismų požiūrį į ES įsisteigimo laisvę. Byloje ginčas kilo dėlto, kad vyko sandoris kuriame dalyvavo 22 bendrovės - 21 buvo Jungtinėje Karalystėje, o viena - Nyderlanduose. Pastaroji jau kurį laiką jokios veiklos nevykdė ir tiesiog „egzistavo“. Pirmos instancijos teismo teigimu Nyderlandų bendrovė buvo įtraukta į sandori tik tam, kad būtų taikomi ES teisiniai instrumentai. Visgi, apeliacinis teismas nurodė, kad sandorio pripažinimas neteisėtu - be jokios abejonės įsisteigimo laisvės pažeidimas, todėl apeliacinio teismo teisėjas panaikino pirmos instancijos teismo nutartį ir nurodė, kad jokio piktnaudžiavimo ES teise nebuvo. Taigi, būtina atsižvelgti, kad byla dar buvo nagrinėjama *Brexit* „pereinamuoju laikotarpiu“, todėl ES teisės aktai dar galiojo

---

¹⁶ Šio darbo 1.2.1 dalyje atlikta analizė.

¹⁷ Pavyzdžiui, 2011 m. balandžio 5 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2011/35/ES dėl akcinių bendrovių jungimo; 2005 m. spalio 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2005/56/EB dėl ribotos atsakomybės bendrovių jungimosi, peržengiančių vienos valstybės ribas.

Jungtinėje Karalystėje. Tačiau, apeliacinis teismas, pakeisdamas pirmos instancijos sprendimą įrodė, kad diskriminacijos prieš ES bendroves ir teisės aktus nėra.

Jau kaip ir aišku, kad Jungtinė Karalystė nuo 2021 m. sausio 1 d. nebeprisiklauso nei ES, nei EEE, tad kyla klausimas ar egzistuoja teisiniai instrumentai, kurie suteiktų įmonėms galimybę perkelti registruotą buveinės adresą į Jungtinę Karalystę ir atvirkščiai? Pirmiausia, įmonės buveinės perkėlimo procesui, teisinį aiškumą galėtų sudaryti dvišaliai susitarimai, tačiau iš viešai pateiktos informacijos negalima identifikuoti ar šiuo metu Jungtinė Karalystė yra sudariusiu dvišalių susitarimų su ES valstybėmis ar ne. Žinoma tik tiek, kad su Lietuva įmonės mobilumo klausimais, dvišalio susitarimo nėra (Siutilaitė, 2020, p. 43). Antra, bendrovės norinčios perkelti registruotą buveinę į kitą šalį, susidurs su problemomis, jei atitinkama valstybė narė neturės teisinių instrumentų, kurie reguliuoja įmonės perkėlimą susijusį su trečiosiomis šalimis. Imant Lietuvos pavyzdį, tai šiuo aspektu, jokio reguliavimo nėra (Lietuvos Respublikos vienos valstybės ribas peržengiančio ribotos atsakomybės bendrovių jungimosi įstatymas, 2007, Nr. 140-5747). Taigi, bendrovėms, norinčios perkelti registruotą buveinės adresą į Lietuvą tenka remtis Lietuvos Respublikos Civilinio kodekso (toliau - CK) 1.19 str. Minėtas straipsnis nurodo, kad juridinių asmenų ar kitų organizacijų, kurių viena yra Lietuvos Respublikoje, o kita – užsienio valstybėje, susijungimas, prijungimas arba buveinės perkėlimas turi būti atliktas pagal abiejų valstybių teisę (Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas, 2000, Nr. 74-2262). Tai leidžia teigti, kad įmonės tarpvalstybinis perkėlimas bus galimas pagal konkrečios valstybės nacionalinius teisės aktus. Darbo autoriaus nuomone, tai be jokios abejonės įmones sugražins į šio darbo pirmojoje dalyje nagrinėtas problemas, tačiau šis atvejis bus kur kas sudėtingesnis, kadangi nei SESV 49 str., nei ESTT praktika neturės galios spręsti iššūkius, kylančius dėl įmonės registruotos buveinės adreso perkėlimu. Kaip teigia kiti autoriai, tai be jokio abejonės bus sunkus ir daug kainuojantis procesas (Böckli *et al.*, 2017, p. 13).

Apibendrinant, galima teigti, kad „kietasis“ *Brexit* sukėlė didelę sumaištį bendrovių teisėje. Jau „pereinamuoju“ laikotarpiu, statistiniai duomenys parodė, jog 2018 - 2019 m. atvykstančių įmonių skaičius buvo dešimt kartų mažesnis, nei išvykstančių. To priežastys gana aiškios: Jungtinė Karalystė tapo trečiąja šalimi ES atžvilgiu, o tai reiškia, kad nei ES principai, nei pagrindinės laisvės, nei antriniai teisės aktai nebegalioja tarpusavio santykiams. Skaudžiausia tai, kad tiek metų formuota ES aktų ir ESTT praktika neteks galios ir siekiant perkelti įmonės buveinę teks remtis nacionalinėmis teisės nuostatomis, kas be abejonės sukels teisinį neaiškumą, taip pat prailgins ir pabrangins procesą.

2.3. Skaitmenizacija - virtuali bendrovės buveinė

Žvelgiant į istorinį kontekstą, skaitmenizacijos procesas prasidėjo jau nuo ketvirtosios pramonės revoliucijos (Tofan, 2019, p. 12). Kaip teigia Lietuvos pramonininkų konfederacijos prezidentas Robertas Dargis: „ketvirtoji pramonės revoliucija, dar vadinama daiktų internetu, reiškia visišką pramonės kompiuterizaciją, kuri sujungs mechanizmus ir jų sistemas sukuriant išmaniuosius tinklus visoje grandinėje, kurie galės apdoroti didelius kiekius informacijos, padedančius analizuoti ir optimizuoti vykstančius procesus“ (Jakubavičius, 2018, p. 2). Pasak kito autoriaus Schmidt: „ketvirtoji pramonės revoliucija yra pramonės sektoriaus duomenų rinkimo skaitmenizavimas ir prieinamumas, pažangios sistemos, didelis automatizavimo lygis, didžiausias lankstumas ir visame pasaulyje sujungti internetiniai tinklai“ (Tofan, 2018, p. 2).

Ne paslaptis, kad skaitmenizacija turėjo įtakos ir bendrovių verslo vykdymui. Elektroninė prekyba ir bankininkystė, telekomunikacijos, automatizuotas duomenų rinkimas ir jų talpinimas duomenų saugojimo bazėse (pvz. debesijos funkcija). Taip pat didelę įtaką daro dabar vyraujantis „pandemijos laikotarpis“. 2020 m. Europą užklupęs virusas (COVID - 19), kardinaliai pakeitė tiek žmonių, tiek bendrovių gyvenimą. Europos izoliavosi, valstybės narės užsidarė, žmonės ir įmonės nebegali laisvai keliauti ir vystyti savo veiklos. Kaip teigė Lietuvos banko ekonomikos departamento ekonomistas Darius Imbrasas, užklupusi pandemija privertė įmones, jų darbuotojus ir vartotojus keisti nusistovėjusią darbo tvarką ir vartojimo įpročius. Darbas iš namų, telekonferencijos ir prekyba vykstanti elektroninėje erdvėje vis populiarėjo, o tai diktuos sąlygas įmonėms diegti skaitmeninius sprendimus (Imbrasas, 2020). Tad kyla klausimas, jei bendrovės savo prekybą ir veiklą iškelia į skaitmeninę erdvę, ar fizinė įmonės buveinė vis dar reikalinga?

Remiantis CK nuostatomis, juridinis asmuo yra apibūdinamas kaip įmonė, įstaiga ar organizacija turinti savo pavadinimą ir kuri gali savo vardu įgyti teises ir pareigas bei būti ieškovu ar atsakovu teisme (CK 2.33 str.). Tuo tarpu buveinės samprata apibūdinama, kaip vieta kurioje yra nuolatinis valdymo organas ir ji yra apibūdinama nurodant patalpų adresą (CK 2.49 str.). Kaip galima suprasti, Lietuvoje, bent jau šiuo momentu įstatymo normos įpareigoja, kad įmonės turėtų fizinę buveinę. Lietuvos Respublikos Vyriausybė (toliau - Vyriausybė) taip pat nurodo, kad šiuo metu galiojančios CK nuostatos, reguliuojančios juridinių asmenų buveinę, įtvirtintos beveik prieš du dešimtmečius ir nenustato jokių alternatyvų (Lietuvos Respublikos Vyriausybė, 2018).

Fizinės buveinės reikalingumą yra pabrėžęs ir Lietuvos Aukščiausias Teismas (toliau - LAT), kuris savo praktikoje nurodė, kad juridinis asmuo neegzistuoja fiziškai, todėl įmonės buveinė yra labai reikšminga, nes tai yra vienas iš duomenų užtikrinančių

galimybę susisiekti su juridiniu asmeniu, o fiziniams subjektams, kurie turi santykiu su įmone suteikia teisinį tikrumą (Lietuvos Aukščiausiojo teismo 2018 m. sausio 3 d. nutartis civilinėje byloje). Taip pat juridinis asmuo yra įpareigotas dokumentuose, kuriuos jis naudoja santykiams su kitais subjektais, nurodyti savo buveinę (CK 2.44 str.). Tampa aišku, kad virtualios buveinės atveju, įmonė neturėtų galimybės nurodyti savo buveinės adreso, o tai, kaip ir aiškino Kasacinis teismas, sukeltų teisinį netikrumą subjektams, kurie turi santykių ar įsipareigojimų su juridiniu asmeniu. Kitas svarbus aspektas, kodėl įmonei reikalinga fizinė buveinė tai teisingumo nustatymas, kadangi Lietuvos Respublikos Civilinio proceso kodeksas (toliau – CPK) nurodo, jog subjektai gindami savo teises, ieškinį gali pareikšti pagal juridinio asmens buveinę (Lietuvos Respublikos Civilinio proceso kodeksas, 2002, 29 str.). Yra nurodyta ir išlyga, kuri leidžia bendru šalių sutarimu pakeisti teritorinį teisingumą (CPK, 33 str.). Ši problema tarpvalstybiniu klausimų būtų itin aktuali, nes virtualios buveinės atveju, įmonė turinti registruotą buveinę vienoje šalyje, o virtualią kitoje sukeltų didelį teisinį neaiškumą šalims norinčioms ginti savo teises. Taigi, pagal dabar reguliuojamas nuostatas fizinės juridinio asmens buveinė yra ne tik, kad privaloma, tačiau kartu suteikia didelį teisinį aiškumą šalims, kuriuos turi santykius su atitinkama bendrove.

Vertėtų paminėti, kad 2018 m. VšĮ „Investuok Lietuvoje“ projekto grupė pateikė Vyriausybei pasiūlymą dėl virtualios buveinės adreso. Kaip teigė projekto grupė, didėjant ekonomikos globalumui ir žmonių mobilumui CK galiojantys reikalavimai dėl juridinio asmens buveinės apsunkina įmonių įsisteigimą bei komunikaciją, kadangi įmonė įpareigota ieškoti patalpų ir įsisteigti, o tai kainuoja laiko ir lėšų. Taip pat atsižvelgiant į užsienio praktika, kitose šalyse yra alternatyva pirkti virtualaus biuro paslaugas (Jaškūnaitė, Olbutaitė, 2017).

Bendrovės virtuali buveinė valstybės narių nacionaliniuose įstatymuose nėra įtvirtinta ir kaip teigia Vyriausybė, Lietuva taptu viena pirmųjų pasaulyje patvirtinusių virtualios buveinės formą (Lietuvos Respublikos Vyriausybė, 2018). Tačiau kaip rodo praktika, kai kurios valstybės narės jau linksta prie tokio reguliavimo, pavyzdžiui, Estija. Ji yra sukūrusi elektroninio rezidento statusą (angl. *e-Residency*), o tai palengviną įmonėms įsisteigti Estijoje. Nors Estijos įstatymai ir reikalauja turėti registruotos buveinės fizinį adresą, tačiau elektroninis rezidentas statusas, suteikia verslininkams galimybę gauti konsultacijas ir visapusišką pagalbą, siekiant įsisteigti Estijoje, o svarbiausia, kad visa tai galima atlikti nuotoliniu būdu ir nereikia būti šalies teritorijoje

(Republic of Estonia, e-Residency¹⁸). Kaip rodo duomenys Estijai tai pritraukė 14,4 mln. EUR papildomų pajamų (Jaškūnaitė, Olbutaitė, 2017). Tai leidžia preliminariai teigti, kad *e-Residency* projektas, paskatino įmonių mobilumą steigti į Estiją. Šiai situacijai iliustruoti puikiai tiktų autorių teiginys, kad valstybės ekonominę sėkmę lemia ne vien jos gamtos, žmogiškieji išteklių, bet ir verslo teisinis reglamentavimas (Mikalonienė *et al.*, 2017, p. 13).

Kitas pavyzdys būtų Jungtinė Karalystė. Londonas - multi-milijoninis miestas, kuriame įsteigti bendrovę fiziniame buveinėje būtų tikrai brangu. Dėl šios priežasties, Jungtinė Karalystė nacionaliniu mastu sureguliuavo galimybę įsteigti bendrovę su virtualiu adresu¹⁹. Kaip teigia šaltiniai, virtualus adresas - teisiškai patvirtinta vieta, kuri yra įtraukta į fizinio pastato dalį²⁰. *Companies House*²¹ ir *HMRC*²² - valstybiniu mastu patvirtintos įstaigos, kurios yra kaip viešas įmonių katalogas arba kitaip tariant, įmonių registras, per kurį bendrovės turinčios virtualų adresą gauna laiškus. Pagrindiniai virtualaus adreso privalumai - žema kaina ir lankstumas. Taigi, iš pateiktų pavyzdžių, tampa aišku, kad virtuali buveinė ne tik suteikia įmonėms mobilumą, bet ir sutraukia papildomas užsienio investicijas į atitinkamas valstybes. Tačiau kyla klausimas: ar virtuali buveinė bus vienas iš instrumentų perkelti registruotos buveinės adresą į kitą valstybę?

Darbo autoriaus nuomone, visų pirma tai labai sunku prognozuoti, kadangi šiuo metu virtuali buveinė neprilygsta fizinei buveinei teisine prasme ir nėra sureguliuota nei valstybių narių, nei Europos mastu. Jeigu šiuo momentu tarp valstybių virtuali buveinė būtų pripažįstama, įsisteigimas nuo to nepalengvėtų. Pirmojoje darbo dalyje buvo nagrinėjami iššūkiai, su kuriais susiduria įmonės norėdamos perkelti registruotos buveinės adresą. Tačiau jei valstybės narės nacionaliniuose įstatymuose būtų reglamentuota virtualios buveinės samprata, jos perkėlimas būtų traktuojamas lygiai taip pat kaip ir fizinės buveinės, o dėl nacionalinių teisės aktų divergencijos - perkėlimo procesas ir procedūros, bet kokių atveju taptu iššūkiu. Žvelgiant į ateities perspektyvas,

---

¹⁸ Prieiga per internetą: <<https://e-resident.gov.ee/>>, [žiūrėta 2021 m. kovo 30 d.].

¹⁹ Prieiga per internetą: <<https://yourvirtualofficelondon.co.uk/services/registered-office-address/>>, [žiūrėta 2021 m. kovo 30 d.].

²⁰ “A business — such as Mint Formations — acquires property within a location like London. We allocate addresses to this property similar to flats, which allows us to have multiple addresses for a single property location. You can then “rent” these addresses from Mint Formations, allowing you to access this address without having to secure your own office space.” Prieiga per internetą: <<https://www.mintformations.co.uk/blog/what-is-virtual-office-how-it-works/>>, [žiūrėta 2021 m. kovo 30 d.].

²¹ Prieiga per internetą: <<https://www.gov.uk/government/organisations/companies-house>>, [žiūrėta 2021 m. kovo 30 d.].

²² Prieiga per internetą: <<https://www.gov.uk/government/organisations/hm-revenue-customs>>, [žiūrėta 2021 m. kovo 30 d.].

po naujosios Direktyvos 2019/2121 perkėlimo į valstybių narių teisės aktus, įmonės registruotos buveinės perkėlimas turėtų atnešti daugiau aiškumo. Kadangi procesas taps harmonizuotas, įmonių tarpvalstybinis mobilumas tikėtina, kad didės. Įmonės visada ieško tinkamiausiu sąlygų verslui, o valstybės, kaip pavyzdys Estija, sieks sukurti kuo palankesnes sąlygas verslui. Tokiu atveju registruota virtuali buveinė - realus dalykas. Vėl „Investuok Lietuvoje“ projekto grupė atlikusi tyrimą nustatė, kad virtuali buveinė siejasi ne tik su mažesniais kaštais, bet ir ekologija bei lankstumu (Jaškūnaitė, Olbutaitė, 2017). Kalbant apie kainą, be jokios abejonės aišku, kad virtualiai buveinei fizinių patalpų nereikia, o tai reiškia, kad įmonė, kuri nori perkelti registruotą buveinės adresą ne tik sutaupo, bet ir pagreitina perkėlimo procesą. 2018 m. duomenimis įmonės registruotos buveinės perkėlimo kaštai siekė nuo 20 iki 40 tūkst. EUR (į kainą įeina teisinės konsultacijos, dokumentų ruošimas, susitikimai ir registracijos išlaidos) (Ernst & Young, 2018, p. 25). Svarbu paminėti, kad patalpų kaina ar nuoma į šią sumą neįskaičiuota. Tuo tarpu apskaičiuota, kad vidutinės SE bendrovės steigimo išlaidos sudaro apie 784 tūkst. eu įskaitant mokesčius, registraciją, įstatinį kapitalą, teisinius dokumentus, jų vertimus ir konsultacijas (Spiliotis, 2020, p. 28). Tai leidžia preziumuoti, kad virtualios buveinės perkėlimas kaip alternatyva, būtų pigesnis procesas, kuris darbo autoriaus nuomone paskatintų įmonių tarpvalstybinį mobilumą.

Apibendrinant tampa aišku, kad skaitmenizacijos procesas apima vis daugiau sričių. Ne paslaptis, kad bendrovių teisė taip pat liko paliesta. Iš pateiktų pavyzdžių, tiek Estijos, tiek Jungtinės Karalystės atvejai rodo, kad siekiant palengvinti procesą ir pritraukti užsienio įmonių, valstybės perkelia visą procedūrą į skaitmeninę erdvę. Būtent šiuo momentu virtuali buveinė, kaip tokia, valstybių narių nėra pripažįstama teisine prasme, todėl įstatymai vis dar reikalauja įsisteigti fiziškai. Visgi, Lietuvos pavyzdys rodo, kad tokia iniciatyva yra svarstoma ir ateityje gali būti priimta. Kaip buvo išdėstyta, virtuali buveinė suteiktų mažesnes išlaidas, didesnę lankstumą ir ekologiją perkeliant registruotą buveinės adresą. Tikėtina, kad vykstanti skaitmenizacija ir suharmonizavus registruotas fizinės buveinės perkėlimo procesą ES mastu - atsiras ir virtualios buveinės perkėlimo alternatyva.

Taigi, bendrovių teisės vystymosi ateities perspektyvos, įmonių registruotos buveinės perkėlimo prasme, teikia vilties. 2023 sausio 31 d. įsigaliosianti Direktyva 2019/2121, kuri buvo analizuojama, turėtų didžiąją dalimi aspektų suvienodinti įmonių tarpvalstybinio pertvarkymo, skaidymo ir jungimosi klausimą, kadangi valstybės narės yra įpareigosotos perkelti atitinkamas taisykles. Teisinį neaiškumą įmonėms kelia *Brexit* situaciją, nes nėra aišku ar atsiras bendros taisyklės/susitarimai, kurie palengvins įmonių

mobilumą tarp Jungtinės Karalystės ir ES. Šiuo metu įmonėms norinčioms perkelti registruotas buveinės adresą iš Jungtinės Karalystės į ES ir atvirkščiai tenka remtis konkrečiomis nacionalinėmis nuostatomis. Taip pat, kaip alternatyva buvo analizuojama ir virtuali buveinė. Lietuvos ir užsienio šalių pavyzdžiai ir iniciatyvos rodo, kad netolimoje ateityje, šios buveinės įgyvendinimas gali tapti realybe. Virtualios buveinės didžiausias privalumas būtų žema kaina ir lankstumas. Visa tai įvertinus, galima teigti, kad įgyvendinus ir suregulius šioje dalyje minėtas perspektyvas, procesas taptų lengvesnis ir aiškesnis, o tai be jokios abejonės paskatintų tarpvalstybinį įmonių mobilumą.

IŠVADOS

1. Atlikus iššūkių analizę, galima teigti, kad įsisteigimo laisvės principo realizavimas perkeltant įmonės registruotos buveinės adresą Europos Sąjungoje vis dar yra priklausomas nuo nacionalinių teisės aktų. Išanalizavus ir palyginus tam tikrų valstybių narių reguliavimą dėl tarpvalstybinio buveinės perkėlimo, prieita išvados, kad procedūros skiriasi iš esmės. Vienos valstybės turi aiškias taisykles dėl buveinės perkėlimo, kitos - draudžia perkelti registruotos buveinės adresą į kitą valstybę. Visa tai sukuria iššūkius bendrovėms pasinaudoti įsisteigimo laisve ir tampa valstybės narės įstatymų „įkaitais“. Europos Sąjungos teisės aktų stoka ir reguliavimo trūkumas taip pat prisideda prie šios problemos, kadangi valstybėms narėms paliekama diskrecija spręsti įmonių mobilumo klausimą perkeltant registruotos buveinės adresą. ESTT nevienodas praktikos vystymas palieka dideles interpretacijas ir tai leidžia valstybėms narėms pasirinkti joms naudingą reguliavimą dėl buveinės perkėlimo procedūros. Visa tai leidžia valstybėms narėms nuspręsti įmonės „gyvybę ar mirtį“, o tai kai kuriais atvejais sukelia valstybės piktnaudžiavimą, kadangi valstybė narė gindama viešąjį interesą ir siekdama naudos „sau“, gali sukurti kliūtis įmonėms judėti vidaus rinkoje.
2. Po *Polbud* sprendimo, kai ESTT išaiškino, kad valstybė narė negali įpareigoti įmonės likviduotis, vien dėl to, kad ji perkelia savo buveinę dėl palankesnių sąlygų, Europos Sąjungos teisės aktų leidėjai į šią žinutę sureagavo nedelsiant. Europos Komisija išleido pasiūlymą dėl naujos Direktyvos 2019/2121. Išanalizavus pastarosios nuostatas, magistro darbe buvo identifikuota, kad Direktyva 2019/2121 sureguliuo ne viską, kadangi įmonės privalės būti ribotos atsakomybės norint remtis minėtos Direktyvos nuostatomis, o tai gali sukelti įmonėms iššūkius persitvarkant teisinę formą. Taip pat Direktyva 2019/2121 paliko diskreciją valstybėms narėms savo nuožiūra nusistatyti kompetentingas institucijas, kurios prižiūrės ir registruos perkėlimo procedūrą, o tai įmonėms gali sukelti teisinį neaiškumą ir papildomus piniginius kaštus. Tačiau, tapo aišku, kad valstybės privalės nustatyti vienodas procedūras ir leisti įmonėms skaidytis, jungtis ar persitvarkyti vidaus rinkoje vienodomis sąlygomis.
3. Įvykęs „kietasis“ *Brexit* įnešė sumaištį įmonių tarpvalstybinio mobilumo klausimu, kadangi, įsisteigimo laisvės principas nebeteko galios Jungtinės

karalystės atžvilgiu. Iš atliktos analizės tapo aišku, kad nei formuota ESTT praktika, nei antriniai ES teisės aktai nebus taikomi įmonėms norinčioms perkelti registruotos buveinės adresą iš Jungtinės Karalystės į Europos Sąjungą arba atvirkščiai. Dėl šios priežasties, kol kas teks remtis nacionalinėmis teisės aktų nuostatomis, kadangi, nei dvišalių susitarimų (Lietuvos atžvilgiu), nei bendrų taisyklių Europos Sąjungos mastu nėra.

4. Skaitmenizacijos perspektyvų prasme, įmonės registruotos buveinės perkėlimas Europos Sąjungoje gali palengvėti įteisinus virtualią buveinę. Lietuvoje tokia iniciatyva yra paskelbta, tačiau dar nepatvirtinta. Bent jau šiuo laikotarpiu, Europos Sąjungos šalių įstatymai vis dar reikalauja turėti fizinę buveinę, todėl siekiant, kad ši iniciatyva pasiteisintų, reikėtų ne atskirų valstybių narių iniciatyvų, o ES įstatymų leidėjo instrumentų, kuris įpareigotų valstybes pripažinti virtualią buveinę. Kaip parodė atlikta analizė ir užsienio šalių pavyzdžiai, sudarius tinkamas sąlygas suinteresuotoms šalims ginti savo teises (teisingumo kontekste), be jokios abejonės virtuali buveinė, įmonės registruotos buveinės perkėlimą padarytų patrauklesnius (kainos atžvilgiu) ir suteiktų įmonėms didesnę lankstumą.

ŠALTINIŲ SĄRAŠAS

Teisės norminiai aktai

Europos Sąjungos teisės aktai

1. Commission Staff Working Document Impact Assessment, Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council amending Directive (EU) 2017/1132 as regards cross-border conversions, mergers and divisions, COM(2018) 241 final.
2. Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos, kuria iš dalies keičiamos Direktyvos (ES) 2017/1132 nuostatos dėl skaitmeninių priemonių ir procesų, naudojamų taikant bendrovių teisės aktus (COM(2018) 239 – 2018/0113 (COD)) ir dėl Pasiūlymo dėl Direktyvos, kuria iš dalies keičiamos Direktyvos (ES) 2017/1132 nuostatos dėl vienos valstybės ribas peržengiančio pertvarkymo, jungimo ir skaidymo (COM(2018) 241 – 2018/0114 (COD)), 2019/C 62/04.
3. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2017/1132 2017 m. birželio 14 d. dėl tam tikrų bendrovių teisės aspektų, OJ L 169, 30.6.2017, p. 46–127.
4. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2019/2121 2019 m. lapkričio 27 d. kuria iš dalies keičiamos Direktyvos (ES) 2017/1132 nuostatos, kiek tai susiję su vienos valstybės ribas peržengiančiu pertvarkymu, jungimu ir skaidymu, OJ L 321, 12.12.2019, p. 1–44.
5. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2005/56/EB 2005 m. spalio 26 d. dėl ribotos atsakomybės bendrovių jungimusi, peržengiančių vienos valstybės ribas, OJ L 310, 25.11.2005, p. 1–9.
6. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2011/35/ES 2011 m. balandžio 5 d. dėl akcinių bendrovių jungimo, *OL L 110, 2011 4 29, p. 1–11*.
7. Pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos Direktyvos, kuria iš dalies keičiama Direktyva (ES) 2017/1132 dėl tarpvalstybinių pertvarkymų, susijungimų ir skaidymo, COM/2018/241 - 2018/0114 (COD).
8. Sutartis dėl Europos Sąjungos veikimo. OL 2012 C 326, p. 1-390.
9. Tarybos Reglamentas (EB) Nr. 2157/2001 2001 m. spalio 8 d. dėl Europos bendrovės (SE) statuto OJ L 294, 10.11.2001, p. 1–21.
10. Užimtumo ir socialinių reikalų komiteto nuomonė Teisės reikalų komitetui dėl pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos, iš dalies keičiančios Direktyvą (ES) 2017/1132 dėl tarpvalstybinių pertvarkymų, susijungimų ir skaidymo, COM(2018)0241 - C8-0167/2018 - 2018/0114(COD).

Lietuvos Respublikos teisės aktai

11. Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas. *Valstybės žinios* 2002, Nr. 36-1340
12. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 74-2262.
13. Lietuvos Respublikos vienos valstybės ribas peržengiančio ribotos atsakomybės bendrovių jungimosi įstatymas. *Valstybės žinios*. 2007, Nr. 140-5747.

Užsienio valstybių teisės aktai

14. Codice Civile Italiano, 2020. Prieiga per internetą: <<https://www.altalex.com/documents/codici-altalex/2015/01/02/codice-civile>>, [žiūrėta 2021 m. kovo 29 d.].
15. Cyprus Companies Act, 2012. Prieiga per internetą: <[http://www.olc.gov.cy/olc/olc.nsf/284F7321A315ED07C225860D002DAF91/\\$file/The%20Companies%20Law.pdf](http://www.olc.gov.cy/olc/olc.nsf/284F7321A315ED07C225860D002DAF91/$file/The%20Companies%20Law.pdf)>, [žiūrėta 2021 m. kovo 29 d.].
16. Czech Republic, Act on the transformation of companies and cooperatives, 2016. Prieiga per internetą: <<https://www.epi.sk/zzcr/2008-125>>, [žiūrėta 2021 m. kovo 29 d.].
17. Czech Republic, Law No. 89/2012 Coll. Civil Code, 2012. Prieiga per internetą: <https://is.muni.cz/el/1422/podzim2015/SOC038/um/NObcZ_anglicky_strojovy_preklad.pdf>, [žiūrėta 2021 m. kovo 29 d.].
18. Danish Act on Public and Private Limited Companies (the Danish Companies Act), 2014. Prieiga per internetą: <https://danishbusinessauthority.dk/sites/default/files/danish_companies_act.pdf>, [žiūrėta 2021 m. kovo 29 d.].
19. French Commercial Code, 2006. Prieiga per internetą: <<https://www.wipo.int/edocs/lexdocs/laws/en/fr/fr199en.pdf>>, [žiūrėta 2021 m. kovo 29 d.].
20. Loi portant le Code de droit international privé (Belgijos tarptautinės privatinės teisės kodeksas), 2004. Prieiga per internetą: <https://www.etaamb.be/fr/loi-du-16-juillet-2004_n2004009511.html>, [žiūrėta 2021 m. kovo 29 d.].

21. Malta, Continuation of Companies Regulations, 1996. Prieiga per internetą: <<https://legislation.mt/eli/cap/386/eng/pdf>>, [žiūrėta 2021 m. kovo 29 d.].
22. Spanish Companies Act, 2010. Prieiga per internetą: <https://law.au.dk/fileadmin/Jura/dokumenter/Corporate_Enterprises_Act_28Le_y_de_Sociedades_de_Capital_29.pdf>, [žiūrėta 2021 m. kovo 29 d.].

Soft law šaltiniai

23. European Model Companies Act. First edition, 2017. Prieiga per internetą: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2929348, [žiūrėta 2021 m. kovo 29 d.].

Specialioji literatūra

24. Afandi, O. (2016). Anglo-American and Continental European approaches of company law in cross-border regulations in the EU. *Othes.univie.ac.at.*, p. 1-50 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://othes.univie.ac.at/41839/> [žiūrėta 2021 m. kovo 30 d.].
25. Akhtamova, Y. (2020). EU Freedom Of Establishment And The Theories Of Incorporation In The Context Of Free Movement Of MNEs. *The USA Journals*, Volume 02, p. 303-312 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://www.usajournalshub.com/index.php/tajssei/article/view/1742/1654> [žiūrėta 2021 m. kovo 31 d.].
26. Aksamovic, D. (2019). Transfer of Corporate Seat in EU: Recent Developments. *Athens Journal of Law*, 5(4), p. 419–434 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://www.athensjournals.gr/law/2019-5-4-4-Aksamovic.pdf> [žiūrėta 2021 m. kovo 30 d.].
27. AL Ali, R. (2017). Free Movement of Companies in EU. *SSRN*, p. 1-76 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://ssrn.com/abstract=2894092> [žiūrėta 2021 m. kovo 30 d.].
28. Baelz, K. and Baldwin, T. (2002). The End of the Real Seat Theory (Sitztheorie): The European Court of Justice Decision in Überseering of 5 November 2002 and Its Impact on German and European Company Law. *German Law Journal*, Volume 3, p. 1-7 [interaktyvus]. Prieiga per internetą:

- <https://doi.org/10.1017/S2071832200015674>[Opens in a new window] [žiūrēta 2021 m. kovo 31 d.].
29. Biermeyer, T. (2015). Chapter 4: Current Regulation of Cross-Border Transfers of the Registered Office at the Domestic and European Level. *SSRN*, p. 93-182 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2747105 [žiūrēta 2021 m. kovo 30 d.].
30. Biermeyer, T. and Meyer, M. (2020). 'The Use of Corporate Mobility Instruments and Brexit: An Empirical Analysis'. *European Company Law Journal* 17, no. 1, p. 15–20. Prieiga per internetą: <http://www.kluwerlaw.com> [žiūrēta 2021 m. kovo 31 d.].
31. Biermeyer, T. and Meyer, M. (2020). Cross-border Corporate Mobility in the EU: Empirical Findings. *Empirical Findings*, 1st Edition, p. 1-174 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3674089 [žiūrēta 2021 m. kovo 31 d.].
32. Birkmose, H. (2006). A 'Race to the Bottom' in the EU. *Maastricht J. Eur. & Comp. L.* 35, p. 35-80 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.1177/1023263X0601300103> [žiūrēta 2021 m. kovo 31 d.].
33. Böckli, et al. (2017). The Consequences of Brexit for Companies and Company Law. *SSRN Electronic Journal*, p. 1-57 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2926489 [žiūrēta 2021 m. kovo 31 d.].
34. Chalmers, D., Tomkins A. (2007). *European Union Public Law: Texts and Materials*. Cambridge University Press.
35. Ernst & Young, European Commission (2018). Assessment and quantification of drivers, problems and impacts related to cross-border transfers of registered offices and cross-border divisions of companies. *Ec.europa.eu*, JUST/2015/PR/01/0003, p. 1-138 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://ec.europa.eu/info/publications/ey-study-assessment-and-quantification-drivers-problems-and-impacts-related-cross-border-transfers-registered-offices-and-cross-border-divisions-companies_en [žiūrēta 2021 m. kovo 31 d.].
36. European Commission (2018). Company Law: Commission proposes new rules to help companies move across borders and find online solutions. *European Commission - Press release*, p. 1-2 [interaktyvus]. Prieiga per internetą:

- https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_18_3508 [žiūrėta 2021 m. kovo 30 d.].
37. European Commission (2020). Brexit: Withdrawal Agreement to be fully operational on 1 January 2021. *European Commission - Press release*, p. 1-2 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_20_2478 [žiūrėta 2021 m. kovo 31 d.].
38. European Parliament (2018). The Polbud judgment and the freedom of establishment for companies in the European Union: problems and perspectives. *Study*, p. 1-44 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2018/608833/IPOL_STU\(2018\)608833_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2018/608833/IPOL_STU(2018)608833_EN.pdf) [žiūrėta 2021 m. kovo 30 d.].
39. Fabris, D. (2019). European Companies' 'Mutilated Freedom'. From the Freedom of Establishment to the Right of Cross-Border Conversion. *European Company Law Journal* 16, no. 4, p. 106-113 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.kluwerlaw.com> [žiūrėta 2021 m. kovo 30 d.].
40. Garcimartín, F. and Gandía, E. (2019). Cross-Border Conversions in the EU: The EU Commission Proposal. *European Company and Financial Law Review*, 16(1-2), p.15–43 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.1515/ecfr-2019-0003> [žiūrėta 2021 m. kovo 31 d.].
41. Generalinės advokatės J. Kokott išvada, pateikta 2017 m. Gegužės 4 d, ECLI:EU:C:2017:351.
42. Generalinio advokato P. Maduro išvada, pateikta 2006 m. gruodžio 14 d., ECLI:EU:C:2006:781.
43. Gerner-Beuerle, C. and Schillig, M. (2010). 'The mysteries of freedom of establishment after Cartesio'. *International & Comparative Law Quarterly*, Vol. 59, No. 2, p. 1-21 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1340964 [žiūrėta 2021 m. kovo 31 d.].
44. Gerner-Beuerle, C., et al (2016). *Study on the law applicable to Companies: Final Report* [interaktyvus]. Op.europa.eu. Prieiga per internetą: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/259a1dae-1a8c-11e7-808e-01aa75ed71a1> [žiūrėta 2021 m. kovo 30 d.].

45. Hansen, S. (2009). The Free Movement of Companies. *Scandinavian Law*, p. 148-170 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://scandinavianlaw.se/pdf/45-9.pdf> [žiūrėta 2021 m. kovo 31 d.].
46. Jakupak, T. and Bregeš, Ž. (2020). Digitalization: balance and protection – state-of-the-art. *InterEULawEast: Journal for the International and European Law, Economics and Market Integrations*, 7(2), p.195–227 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.22598/iele.2020.7.2.8> [žiūrėta 2021 m. kovo 31 d.].
47. Kirshner, J.A. (2010). A Third Way: Regional Restructuring and the Societas Europaea. *European Company and Financial Law Review*, 7(3), p. 445-477 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://www.degruyter.com/document/doi/10.1515/ecfr.2010.444/html> [žiūrėta 2021 m. kovo 31 d.].
48. Koliadynska, D. (2020). *Cross-border conversion of companies: a comparative analysis*. Master thesis, Vilnius [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://vb.mruni.eu/object/elaba:65450688/MAIN> [žiūrėta 2021 m. kovo 31 d.].
49. Lauterfeld, M. (2001). ‘Centros’ and the EC Regulation on Insolvency Proceedings: The End of the ‘Real Seat’ Approach Towards Pseudo-Foreign Companies in German International Company and Insolvency Law? – The Danger of Diverging Developments of the Connecting Factors in Company and Insolvency Law. *European Business Law Review*, 12 Eur. Bus. L. Rev. 79 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://heinonline.org/HOL/LandingPage?handle=hein.kluwer/eblr0012&div=14&id=&page=> [žiūrėta 2021 m. kovo 30 d.].
50. Meeusen, J. (2017). Freedom of establishment, conflict of laws and the transfer of a company’s registered office: towards full cross-border corporate mobility in the internal market? *Journal of Private International Law*, 13(2), p. 294–323 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.1080/17441048.2017.1353819> [žiūrėta 2021 m. kovo 31 d.].
51. Mikalonienė, L., et al. (2017). *Įmonių teisinių formų konvergencija ir divergencija: ar Lietuvos teisinis reglamentavimas yra patrauklus tarptautiniame kontekste?* Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, p. 1-464 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://www.tf.vu.lt/wp-content/uploads/2017/11/%C4%AEmoniu-teisiniu-formu-konvergencija-ir-divergencija_2017_PDF.pdf [žiūrėta 2021 m. kovo 31 d.].
52. Mustaki, G. and Engammare, V. (2009). *Droit européen des sociétés*. Basel.

53. Needham, C. (2013). Business relocation in the EU. *Library of the European Parliament*, p. 1-6 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/bibliotheque/briefing/2013/130501/LD_M_BRI\(2013\)130501_REV1_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/bibliotheque/briefing/2013/130501/LD_M_BRI(2013)130501_REV1_EN.pdf) [žiūrėta 2021 m. kovo 30 d.].
54. Petrovič, S. (2011). Right of establishment and corporate mobility - an outline of issues. *Zbornik PFZ*, 62, (1-2), p. 635-668 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://www.researchgate.net/publication/289807283_Right_of_establishment_and_corporate_mobility_-_An_outline_of_issues [žiūrėta 2021 m. kovo 31 d.].
55. Riestra, M. (2004). The Transfer of Seat of the European Company v Free Establishment Case-Law. *European Business Law Review*, Volume 15, Issue 6, p. 1295-1323 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://kluwerlawonline.com/Journals/European+Business+Law+Review/383> [žiūrėta 2021 m. kovo 31 d.].
56. Ringe W.G. (2007). 'The European Company Statute in the Context of Freedom of Establishment'. *Journal of Corporate Law Studies*, 7(2), p. 185-212 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://www.researchgate.net/publication/228183723_The_European_Company_Statute_in_the_Context_of_Freedom_of_Establishment [žiūrėta 2021 m. kovo 30 d.].
57. Ringe, W.-G. (2005). No Freedom of Emigration for Companies? *European Business Law Review*, Vol. 16, No. 3 p. 1-33 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1085544 [žiūrėta 2021 m. kovo 31 d.].
58. Roth, W. (2003). From Centros to Überseering: Free Movement of Companies, Private, International Law, and Community. *International and Comparative Law Quarterly*, Volume 52, Issue 1 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://www.cambridge.org/core/journals/international-and-comparative-law-quarterly/article/abs/from-centros-to-ueberseering-free-movement-of-companies-private-international-law-and-community/120D345D4F59ED446543E14C0F66B1D3> [žiūrėta 2021 m. kovo 31 d.]
59. Schön, W. (2006). The Mobility of Companies in Europe and the Organizational Freedom of Company Founders. *Walter de Gruyter*, p. 122-145 [interaktyvus]. Prieiga per internetą:

- <https://www.degruyter.com/document/doi/10.1515/ECFR.2006.006/html> [žiūrėta 2021 m. kovo 31 d.].
60. Siutilaitė, A. (2020). *Brexit problematika įmonių teisės kontekste*. Magistro darbas, Vilnius, p. 1-84 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://epublications.vu.lt/object/elaba:69378723/> [žiūrėta 2021 m. kovo 31 d.].
61. Spiliotis, I. (2020). *Dissertation Title: A critical appraisal of the European Company Statute (SE)*, [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://repository.ihu.edu.gr/xmlui/bitstream/handle/11544/29448/SpiliotisSocietasEuropaea.pdf?sequence=1> [žiūrėta 2021 m. kovo 31 d.].
62. Tofan, T. (2019). Gamybos procesų valdymo tobulinimas poligrafijos sektoriuje ketvirtosios pramonės revoliucijos kontekste. Magistro darbas, Vilnius p. 1-85 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://vb.vgtu.lt/object/elaba:33659276/> [žiūrėta 2021 m. kovo 31 d.].
63. Tofan, T. ir Jakubavičius, A. (2018). Pramonės skaitmenizavimas: iššūkiai ir tendencijos. *VGTU*, vvf.2017.009, p. 1-8 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://jmk.vvf.vgtu.lt/index.php/Verslas/2018/paper/viewFile/240/124> [žiūrėta 2021 m. kovo 31 d.].
64. Vanessa, E. (2002). *Europos Sąjungos bendrovių teisė*. Vilnius: Eugrimas.
65. Vėgelė, I. (2002). Centros byla: kas naujo Europos Bendrijos įmonių steigimo teisėje? *Jurisprudencija*, t. 24(16), p. 16-28 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://www3.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/view/3655/3447> [žiūrėta 2021 m. kovo 30 d.].
66. Wedin, A. (2010). Corporate mobility in the EU: Freedom of establishment for national companies. *Jönköping University*, p. 1-42 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://hj.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A377800&dswid=-3224> [žiūrėta 2021 m. kovo 30 d.].
67. Werner F. (2002). The „Real Seat” Doctrine in the Conflict of Corporate Laws. *The International Lawyer*, Vol. 36, No. 3. p. 1015-1037 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://www.jstor.org/stable/40707697?seq=1> [žiūrėta 2021 m. kovo 30 d.].
68. Wymeersch, E. (2003). The Transfer of the Company's Seat in European Company Law. *ECGI - Law Working Paper* No. 08/2003, p. 1-40 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=384802 [žiūrėta 2021 m. kovo 31 d.].

Teismų praktika

Europos Sąjungos Teisingumo teismo sprendimai

69. Cartesio Oktató és Szolgáltató bt. [CJEU], No. C-210/06, [16.12.2008].
ECLI:EU:C:2008:723.
70. Centros Ltd v Erhvervs- og Selskabsstyrelsen [CJEU], No. C-212/97, [09.03.1999].
ECLI:EU:C:1999:126
71. Polbud - Wykonawstwo sp. z o.o. [CJEU], No. C-106/16, [25.10.2017].
ECLI:EU:C:2017:804.
72. The Queen v H. M. Treasury and Commissioners of Inland Revenue, ex parte Daily Mail and General Trust plc. [CJEU], No. C-81/87, [27.09.1988].
ECLI:EU:C:1988:456.
73. Überseering BV v Nordic Construction Company Baumanagement GmbH (NCC) [CJEU], No. C-208/00, [05.11.2002]. ECLI:EU:C:2002:632.
74. Vale Építési kft. [CJEU], No. C-378/10, [12.07.2012]. ECLI:EU:C:2012:440.

Lietuvos Aukščiausiojo teismo sprendimai

75. Lietuvos Aukščiausiojo teismo 2018 m. sausio 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-14-1075/2018.

Užsienio valstybių teismų sprendimai

76. Jungtinės Karalystės Aukščiausiojo Teismo byla Easynet Global Services Ltd, Re [2018], EWCA Civ 10 on 18 January 2018.
77. OLG Nuremberg, decision of 13.2.2012 – 12 W 2361/11, NZG 2012, 468 ('Moor Park I').
78. OLG Nuremberg; decision of 19.6.2013 – 12 W 520/13, NZG 2014, 349 ('Moor Park II').
79. OGH, decision of 10.4.2014 - 6 Ob 224/13, ÖJZ 2014, 917.

Kiti šaltiniai

80. Aarhus University. *European Model Company Act (EMCA)*. [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://law.au.dk/en/research/projects/european-model-company-act-emca/> [žiūrėta 2021 m. kovo 31 d.].
81. Adelė Jaškūnaitė, A. ir Olbutaitė, R. (2017). *Virtualios buveinės įkūrimas*. [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://kurkl.lt/projektai/virtualios-buveines-ikurimas/> [žiūrėta 2021 m. kovo 31 d.].
82. Capital Office. *Registered office address in London*. [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://yourvirtualofficelondon.co.uk/services/registered-office-address/> [žiūrėta 2021 m. kovo 30 d.].
83. Europos Vadovų Taryba. „Brexit‘as“. [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://www.consilium.europa.eu/lt/policies/eu-uk-after-referendum/> [žiūrėta 2021 m. kovo 31 d.].
84. GOV.UK. *Changing your company registration from 1 January 2021*. [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://www.gov.uk/guidance/changing-your-company-registration-from-1-january-2021> [žiūrėta 2021 m. kovo 31 d.].
85. Infolex.lt. *Ką mums atneš nauja skaitmenizacijos banga?* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://www.infolex.lt/portal/start.asp?act=news&Tema=65&str=76586> [žiūrėta 2021 m. kovo 31 d.].
86. KSLR EU Law Blog. *Free Movement of Companies within the EU – The Never-Ending Saga* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://blogs.kcl.ac.uk/kslreuropeanlawblog/?p=645#.YGOEPmQzYUr> [žiūrėta 2021 m. kovo 30 d.].
87. Lietuvos Respublikos Vyriausybė. *Vyriausybė siūlo įteisinti virtualią buveinę*. [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://lrv.lt/lt/naujienos/vyriausybe-siulo-iteisinti-virtualia-buveine> [žiūrėta 2021 m. kovo 31 d.].
88. Mint Formations. *What Is a Virtual Office? How Virtual Offices Work Explained*. [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://www.mintformations.co.uk/blog/what-is-virtual-office-how-it-works/> [žiūrėta 2021 m. kovo 30 d.].
89. Republic of Estonia, e-Residency. *The new digital nation*. [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://e-resident.gov.ee/> [žiūrėta 2021 m. kovo 31 d.].

90. Torre, L. (2019). *What is the European Data Protection Board (EDPB)?* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://medium.com/golden-data/what-is-the-european-data-protection-board-edpb-dbe0ba0ceb3e> [žiūrėta 2021 m. kovo 31 d.].
91. Wilk, C. (2012). *U.S Corporation going European? The one-tier Societas Europaea (SE) in Germany.* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: [https://www.thefreelibrary.com/U.S.+Corporation+going+European%3F+The+on+e-tier+societas+Europaea+\(SE\)...-a0414824849](https://www.thefreelibrary.com/U.S.+Corporation+going+European%3F+The+on+e-tier+societas+Europaea+(SE)...-a0414824849) [žiūrėta 2021 m. kovo 31 d.].

SANTRAUKA

Įmonių įsisteigimo laisvės įgyvendinimas perkeliant registruotą įmonės adresą ES: iššūkiai ir perspektyvos

Donatas Balčiūnas

Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 49 ir 54 straipsniai garantuoja įmonėms laisvę judėti vidaus rinkoje ir įsisteigti kitoje valstybėje narėje. Tačiau dėl valstybių narių skirtingų įstatymo normų skirtumų ir Europos Sąjungos harmonizavimo stokos, įsisteigimo laisvė yra iškraipoma ir ja tiesiogiai įmonės negali pasinaudoti perkeliant registruotos buveinės adresą. Dėl šios priežasties kilo poreikis išanalizuoti įmonėms kylančius iššūkius ir perspektyvas, siekiant įgyvendinti tarpvalstybinį mobilumą.

Pirmojoje šio darbo dalyje yra analizuojami iššūkiai su kuriais susiduria bendrovės norėdamos perkelti registruotos buveinės adresą į kitą valstybę narę. Nacionalinių teisės aktų skirtumai, procedūrinių reikalavimų gausa, kompetentingų institucijų įvairovė ir viešojo intereso gynimas yra pagrindiniai iššūkiai ir nesuderinamumai, kurie kyla iš valstybių narių įstatymų divergencijos. Taip pat Europos Sąjungos teisinių instrumentų stoka ir Europos Sąjungos Teisingumo teismo neapibrėžtas praktikos vystymas leidžia valstybėms narėms diegti skirtingas procedūras ir reikalavimus. *Antrojoje* magistro darbo dalyje yra analizuojamos ateities perspektyvos dėl įmonių tarpvalstybinio mobilumo. Gvildenamos naujai išleistos Direktyvos 2019/2121 nuostatos reguliuojančios tarpvalstybinį persikėlimą. Analizuojama *Brexit* problematika ir aiškinamasi kaip vyks įmonių registruotos buveinės perkėlimas tarp Jungtinės Karalystės ir Europos Sąjungos. Galiausiai, magistro darbe yra nagrinėjama nauja, Lietuvoje iškelta iniciatyva dėl virtualios buveinės. Analizuojami jos privalumai ir galimybės pakeisti fizinę buveinę.

Atlikus analizę prieita prie išvadų, kad šiuo momentu įsisteigimo laisvės principas vis dar yra „priklausomas“ nuo nacionalinių teisės aktų, o tai sukuria iššūkius įmonėms perkelti registruotos buveinės adresą. Ateitis perspektyvų prasme, po kelių metų įsigaliosianti nauja Direktyva 2019/2121 ir virtualios buveinės iniciatyvos turėtų suharmonizuotas ir perkėlimo procesą padaryti patrauklesniu. Kita vertus analizė parodė, kad tarp Jungtinės Karalystės ir Europos Sąjungos šiuo metu nėra bendrų taisyklių dėl įmonės buveinės perkėlimo, tačiau tikimasi, kad ateityje šalys ras bendrų sprendimų, kurie padės palengvinti tarpvalstybinį mobilumą.

SUMMARY

Implementation of Freedom of Establishment by Transferring Registered Company Address in the EU: Challenges and Perspectives

Donatas Balčiūnas

Articles 49 and 54 of the Treaty on the Functioning of the European Union guarantee companies the freedom to move within the internal market and to establish in another Member State. However, due to differences in the laws of the Member States and the lack of harmonization in the European Union, freedom of establishment is distorted and cannot be used directly by companies to transfer their registered office address. For this reason, there is a need to analyze the challenges and perspectives for a company cross-border mobility.

The first part of this thesis analyzes the challenges that companies face in transferring their registered office address to another Member State. Conflict of national laws, variety of procedural requirements, the diversity of competent authorities and the protection of the public interest are the main challenges and incompatibilities arising from the divergence of laws between Member States. Also, the lack of legal instruments in the European Union and the vague practice of the case law of the Court of Justice of the European Union allow Member States to introduce different procedures and requirements. The second part of the Master's thesis analyzes future perspectives on cross-border mobility of companies. The newly issued Directive 2019/2121 and its provisions governing cross-border transfers are reviewed. The issue of *Brexit* is analyzed and it is explained how the transfer of the registered office of companies between the United Kingdom and the European Union will take place. Finally, a new initiative on virtual seat has been launched in Lithuania. Its advantages and possibilities to change the physical seat are analyzed.

The analysis concludes that, at present, the principle of freedom of establishment is still "dependent" on national law, which poses challenges for companies to transfer their registered office address. For the future perspectives, the new Directive 2019/2121, which will enter into force in a few years' time, and the virtual home initiatives should harmonize and make the transfer process more attractive. On the other hand, the analysis has shown that there are currently no common rules on transferring company's seat between the United Kingdom and the European Union, but it is expected that in the future the countries will find common solutions to facilitate cross-border mobility.